

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΛΔ'

ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 72.18.308

15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1985

ΑΡΙΘ. 22

— ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ —

Ἁγία Αἰκατερίνη. —
Εὐαγγέλιου Δ. Θεοδώ-
ρου, Στοιχεῖα Θεομητορικῆς Λει-
τουργικῆς. — Μητροπ. Πατρῶν Νι-
κοδήμου, Θεομητορικὸν ἑορτο-
λόγιον. — Ἰωάννου Φουν-
τούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργι-
κές, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. —
Δημοσθένη Σαθράμη,
«Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ». — Ἀλεξ. Μ.
Σταυροπούλου, Προεόρτια.
— Ἀρχιμ. Συμεῶν Π. Κού-
τσα, Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ ἀ-
παράμιλλος ἱεροκήρυξ. — Γρηγ.
Θ. Στάθη, Οἱ «Μαῖστορες τῆς
Ψαλτικῆς Τέχνης» στὴν Πολωνία. —
Δημ. Φερούση, Πῶς ὁ Θεὸς
μιλάει μαζί μας. — Ἐπίκαιρα.

● ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶ 1 — Τηλ.

72.10.734 ● Προϊστάμενος Τυ-

πογραφείου: Ἰωάννης

Μιχαήλ, Ἀναστασίακη 3-

157 72 Ἀθήναι, Τηλ. 77.87.978.

ΑΓΙΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ (Ἡ πανεύφημη νύμφη Χριστοῦ)

«Αἰκατερίνης τὴν μνήμην νῦν ἐορτάσωμεν αὐτὴ γὰρ ὄντως πά-
σας τοῦ ἐχθροῦ τὰς δυνάμεις ἐν λόγῳ τε καὶ ἔργῳ καθεῖλε στεγ-
ρῶς καὶ ρητόρων τὴν ἔνστασιν. Ἀλλὰ δεήσεται ταύτης ρῦσαι ἡ-
μᾶς, ὁ Θεὸς ἐκ τῶν αἰρέσεων».

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ*

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἐορτῆς τοῦ «Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου» (25ης Μαρτίου) ἔχει τὴν ἀρχὴν του στὴν περικοπὴ τοῦ ἀ' Κεφαλαίου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ, ἡ ὁποία εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ εὐαγγελικά κείμενα, πού ἀναφέρονται στὴν παιδικὴ ἡλικία τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀνάγεται σὲ προϋπάρχουσα τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Λουκᾶ ἀραμαϊκὴ πηγὴ ἢ στὴν ἑλληνικὴ μετάφρασί της. Συμφώνως πρὸς τὴν περικοπὴ αὐτή, ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ μετέδωκε τὸ μήνυμα πρὸς τὴν παρθένο Μαριάμ: «χαῖρε κεχαριτωμένη· ὁ Κύριος μετὰ σοῦ· εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν...· εὐρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν...». Καὶ ὅταν ἡ Μαρία ἠρώτησε «πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;», ὁ ἄγγελος εἶπε: «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις Ἑψίστου ἐπισκιάσει σοί· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ». Καὶ ἡ Μαρία, ὅταν ἐπέισθη, ὅτι «οὐκ ἀδυνατήσῃ παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα», ἐδέχθη τὸ θεῖο μήνυμα μὲ πίστι καὶ ὑπακοή: «Εἶπε δὲ Μαριάμ· ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου».

Τὸ θεῖο καὶ ὑπερφύεον γεγονός τοῦ Εὐαγγελισμοῦ παρουσιάζεται ὑπὸ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ σὲ σκηνή, πού εἰδολογικῶς ὑπενθυμίζει διηγήσεις τῆς Π.Δ., πού περιγράφουν τὴν ὑπόσχεσι τοῦ Θεοῦ περὶ γεννήσεως υἱοῦ, ὑπόσχεσι πού δόθηκε λ.χ. στὸν Ἀβραάμ καὶ στὴ Σάρρα (Γεν. ιζ', 16 ἐξ.), πρὸς τὴ σύζυγο τοῦ Μανωὲ (Κριταὶ ιγ', 3) καὶ πρὸς τὴ μητέρα τοῦ Σαμουὴλ (Α' Βασ. α', 17). Οἱ υἱοὶ αὐτοί, πού γεννιῶνται μὲ ἰδιαίτερες θεῖες ἐπαγγελίες, ἔχουν πάντοτε μιὰ ἰδιαίτερη ἀποστολὴ στὴν Ἱστορία τῆς σωτηρίας, πού κορυφώνεται στὸν Ἰησοῦ.

Στὴ διήγησι τοῦ Λουκᾶ περὶ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ὑπάρχουν οἱ πρῶτοι θεμέλιοι λίθοι τῆς Θεομητορικῆς Θεολογίας ἢ Μαρριολογίας, τῆς Χριστολογίας, τῆς Σωτηριολογίας, τῆς Πνευματολογίας (καὶ κατ' ἐπέκτασι τῆς Τριαδολογίας) καὶ τοῦ ἐσχατολογικοῦ χαρακτῆρος τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θὰ ἐγκατασταθῇ ἐπὶ γῆς διὰ τοῦ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου Υἱοῦ τῆς Μαρίας: «Οὗτος ἔσται μέγας καὶ Υἱὸς Ἑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν θρόνον Δαυὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. α', 26-38)⁴⁶.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 258 τοῦ ὑπ' ἀρ. 20-21 τεύχους.

46. E. G ö s s m a n n, Die Verkündigung an Maria im dogmatischen Verständnis des Mittelalters, München 1957. Τοῦ ἰδίου, Verkündigung Mariä, ἐν Lexikon für Theologie und Kirche, τόμ. 10, Freiburg im Br. 1965, σ. 713-714. D. H a u g g, Das erste bibl. Marienwort, Stuttgart 1938.

Ἡ σκηνὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ παρουσιάζεται καὶ μέσα στὰ ἀπόκρυφα εὐαγγέλια, ἰδίως στὸ Πρωτευαγγέλιο τοῦ Ἰακώβου, μὲ διανθισμένες ἐποπτικὲς προσθήκες πού ἐπέδρασαν στὴ διαμόρφωσι τῆς ὑμνογραφίας καὶ εἰκονογραφίας τῆς ἐορτῆς⁴⁷.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς 25ης Μαρτίου ὡς ἡμέρας τῆς ἐορτῆς ἔγινεν αὐτονοήτως μετὰ τὴν καθιέρωσι τῆς 25ης Δεκεμβρίου ὡς ἡμέρας τῆς Γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Προηγουμένως μνεῖα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ γινόνταν κατὰ τὴν προπαρασκευαστικὴν γιὰ τὰ Χριστούγεννα περίοδο⁴⁸. Ἡ σύνδεσις τῆς ἐορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ μὲ τὴν 25η Μαρτίου στηρίχθηκε καὶ σὲ συμβολισμοῦς. Ὅσοι λ.χ. πίστευαν, ὅτι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου συνέπιπτε πρὸς τὴν 25η Μαρτίου, διετύπωσαν τὴ γνώμη ὅτι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἔπρεπε νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὴν ἡμερομηνία αὐτή⁴⁹. Ὅσοι ἔλαβαν ὑπ' ὄψιν τὴν προβληθεῖσα ἀπὸ μερικοὺς ἄποψι, ὅτι ὁ Κύριος σταυρώθηκε τὴν 25η Μαρτίου⁵⁰, ἔβρισκαν ἀναγκαῖα τὴ σύλληψι τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν ἡμερομηνία αὐτή, διότι ἀό Κύριος ὡς τέλειος κατὰ πάντα ἄνθρωπος ἔσχεν ἐπίγειον βίον καθοριζόμενον ἀπὸ ἀκριβῆ ἡμέραν τοῦ θανάτου του⁵¹. Πολλὰ χειρόγραφα τοῦ «Martyrologium Hieronymianum»⁵² γιὰ τὴν 25η Μαρτίου σημειώνουν: «Dominus noster Jesus Christus crucifixus est et conceptus, et mundus factus est». Ἡ ἄποψις αὐτὴ συμβιβάζεται μὲ τὸ ὅτι ὁ Εὐαγγελισμὸς ἐορτάζεται κατὰ τὴν πένθιμη περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, κατὰ τὴν ὁποία ἐπεκράτησε συνήθεια νὰ μὴ τελοῦνται ἐορτὲς καὶ πανηγύρεις⁵³.

Στὴν Ἀνατολὴ ὁ χαρμόσυνος ἐορτασμὸς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐπετράπη ὡς ἐξαιρέσις ἀπὸ τὸν 520 κανόνα τῆς Πενθέκτης Συνόδου (ἐν Τρούλλῳ) (692), ἡ ὁποία ἐπέτρεψε κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς νὰ τε-

→

47. Ἰωάννου Φουντούλη, Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαίδεια, τόμ. 5, Ἀθῆναι 1964, σ. 980-982. Γιὰ τὴν εἰκονογραφίαν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων θεομητορικῶν ἐορτῶν ἰδὲ τίς σχετικὲς παραγράφους τοῦ ὀγκώδους εἰδικοῦ ἔργου: Κωνσταντίνου Καλοκύρη, Ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν εἰκονογραφίαν Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, Θεσσαλονίκη 1972. Συνοπτικώτερα βλ. τοῦ ἰδίου, Μαρία (Εἰκονογραφία), Θρ. καὶ Ἠθ. Ἑγκυκλοπαίδεια, τόμ. 8, Ἀθῆναι 1966, σ. 685-707. Εὐαγγέλιον Θεοδώρου, Μαθήματα Λειτουργικῆς, Τεύχος Α', σ. 131.

48. H. - J. Schulz, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 66.

49. Αὐτόθι. A.-G. Martimort, ἐνθ' ἄνωτ.

50. Aimé-Georges Martimort, Handbuch der Liturgiewissenschaft, τόμ. 2, σ. 292.

51. Ἰωάννου Φουντούλη, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 981.

52. Acta SS Novembris II/2 (Brüssel 1931), σ. 159.

53. A.-G. Martimort, αὐτόθι.

ΘΕΟΜΗΤΟΡΙΚΟΝ ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ

III. ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν
κ. ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

5. «ΕΞΩ ΒΑΛΛΕΙ ΤΟΝ ΦΟΒΟΝ»

«Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ».

Τὰ λόγια αὐτὰ ἐλέχθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παναγίαν Παρθένον, κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ.

Τὴν ἐπεσεκέφθη ἀπροόπτως καὶ ἀπροσδοκῆτως εἰς τὸν ταπεινὸν τῆς οἴκου καὶ ἦτο ἐπόμενον, ὅχι ἀπλῶς νὰ παραχθῆ, ἀλλὰ καὶ νὰ φοβηθῆ. Καὶ ἐκεῖνος τὴν καθησυχάζει μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις· «μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὖρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ». Κάθε μία ἀπὸ τὰς λέξεις του ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν. Καὶ νόημα καὶ διδασκαλία ὑψηλόν, ὅπως θὰ ἴδωμεν.

1. «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ». Εἶπομεν ὅτι ἐφοβήθη, διότι δὲν ἐγνώριζε τὴν προέλευσιν τοῦ οὐρανοῦ αὐτοῦ ἐπισκέπτου. Ἐθρομβήθη, ὅταν αἰφνιδίως παρουσιάσθη ἔμπρὸς τῆς καὶ τῆς ἀπηύθυνε τὸν λόγον, χωρὶς Ἐκείνη νὰ μπορῆ νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ἐπίσκεψιν. Ἄν ἤξερεν ὅτι ἦτο ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ἀσφαλῶς κανένας φόβος δὲν θὰ εὑρίσκε θέσιν εἰς τὴν ψυχὴν τῆς. Διότι πάντοτε ἦτο «ἐτοιμὴ ἢ καρδίᾳ τῆς» (Ψαλμ.

(*) Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 261 τοῦ ὑπ' ἀρ. 20-31 τεύχους.

λῆται ἢ συνήθως Εὐχαριστιακὴ Θεία Λειτουργία καὶ ὅχι ἢ τῶν Προηγιασμένων (Ἄν πάσαις ταῖς τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς τῶν νηστειῶν ἡμέραις, παρεκτός Σαββάτου καὶ Κυριακῆς, καὶ ἁγίας τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἡμέρας, γενέσθω ἢ τῶν Προηγιασμένων ἱερὰ λειτουργία). Τὸ ὅτι ἡ εορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ συμπίπτει στὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς ἐξηγεῖ γιατί γίνεται αὐθημερόν ἀπόδοσις αὐτῆς καὶ γιατί ὑπάρχει στὸ εορτολόγιό μόνο μιά ἡμέρα γιὰ τὰ «Προεόρτια τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου» (24 Μαρτίου), ὅπως καὶ γιὰ τὰ μεθεόρτια, τῆ «Σύναξι τοῦ Ἀρχιστρατήγου Γαβριὴλ» (26 Μαρτίου)⁵⁴.

54. Ἰωάννου Φουντούλη, αὐτόθι.

107,1), νὰ δέχεται τὰ μηνύματα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν «βουλήν» τοῦ Θεοῦ.

Κάτι παρόμοιον συνέβη, ὕστερα ἀπὸ ἔτη, ὅταν οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐκλυδωνίζοντο μέσα εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐπάλαιον μὲ τὰ κύματα. Τότε, ἐνῶ ὁ Κύριος ἤρχετο πρὸς αὐτούς, διὰ νὰ τοὺς σώσῃ, ἐκεῖνοι ἐφοβήθησαν «καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν». Αἱ πρῶται δὲ λέξεις ποὺ ἤκουσαν ἀπὸ τὸ στόμα Του ἦσαν: «θα ρσεῖτε· ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβῆσθε» (Ματθ. ιδ' 27). Δὲν ἀντελήφθησαν τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἤρχετο ὡς σωτὴρ εἰς τὴν κρίσιμον ὥραν, καὶ ἐφοβήθησαν, διότι ἐφαντάσθησαν ὅτι κάποιος κίνδυνος τοὺς πλησιάζει, ἐνῶ συνέβαινε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον. Ἦρχετο πρὸς αὐτούς «ἐγγύτερον ἢ σωτηρία» (Ρωμ. ιγ' 11).

Ἀνάλογοι περιστάσεις παρουσιάζονται καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν πιστῶν. Κάποια ἐπίσκεψις Κυρίου, ὡς ἔχτακτον καὶ ἀνησυχητικὸν γεγονός ἐμφανίζεται. Καὶ συμβαίνει νὰ μὴ ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι διὰ τῶν γεγονότων ὁμιλεῖ καὶ ἐνεργεῖ ὁ Θεός. Καὶ διὰ τοῦτο ταρασσεται καὶ ἀγωνιᾷ.

Μία ἀσθένεια, μία ἄλλη θλίψις καὶ δοκιμασία, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦν πόνον καὶ ταλαιπωρίαν, μᾶς στενοχωρεῖ πολὺ ἕως καὶ μᾶς πανικοβάλλει· καὶ προκαλεῖ τρόμον καὶ ἀγωνίαν.

Ὅχι σπανίως, ἐν τούτοις, ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς τέτοια γεγονότα καὶ «παιδεύει ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἀγιότητος αὐτοῦ» (Ἑβρ. ιβ' 10).

Ὡ, ἐάν εἶχε πλήρη συναίσθησιν ὁ χριστιανός, ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν—τὴν περιπέτειαν ἕως—τὸν ἐπισκέπτεται ὁ Θεός (καὶ ἡ ἐπίσκεψις τοῦ Κυρίου εἶναι πάντοτε πρὸς τὸ συμφέρον καὶ πρὸς ὄφελος τοῦ πιστοῦ), εἶναι βέβαιον ὅτι αὐτὸ τὸ φρόνημα «ἔξω βάλλει τὸν φόβον» (Α' Ἰω. δ' 18).

Ἀλλὰ συνήθως, ἐπάνω εἰς τὴν θλίψιν, δὲν διατηροῦμεν τὴν ψυχραιμίαν μας καὶ τὴν ἀκλόνητον πρὸς τὸν Θεὸν ἐλπίδα μας. Καὶ δὲν εἴμεθα ἐτοιμοὶ νὰ κλίνωμεν τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ ἀποδεχθῶμεν μὲ γαλήνην εἰς τὴν ψυχὴν ὅ,τι Ἐκεῖνος ἐπιτρέπει.

Εἰς τὰς τοιαύτας δυσκόλους στιγμὰς καὶ περιστάσεις τῆς ζωῆς μας ἔχει τὴν θέσιν του, διὰ τὸν πιστὸν—καὶ πρέπει νὰ εὐρίσκη ἐφαρμογὴν—ὁ λόγος τῆς Παρθένου πρὸς τὸν ἀρχαγγέλον· «ἰδοὺ ἡ δοῦλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ

ρ ἢ μ ἄ σ ο υ». (Πρβλ. Πράξ. κα' 14' «ἠσυχάσαμεν εἰπόντες· τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω»).

2. Εἶναι πάντως ἄξιον ἰδιαίτερας προσοχῆς ὅτι ὁ ἀρχάγγελος προτάσσει τοὺς καθησυχαστικούς λόγους («μὴ φοβοῦ, Μαριάμ»), προτοῦ ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν Παναγίαν τὸ κύριον μῆνυμα τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἀφοῦ δὲ τὴν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν φόβον, εἶπε πρὸς Αὐτὴν τό· «ἰ δ ο ὄ σ υ λ λ ῆ ψ η ἐ ν γ α σ τ ρ ῖ κ α ἰ τ ἐ ξ ἡ υ ἰ ὄ ν κ α ἰ κ α λ ἔ σ σ ε ἰ ς τ ὸ ὄ ν ο μ α α ὗ τ ο ὕ Ἰ η σ ο ὕ ν».

Παρατήρησαν δὲ οἱ ἱεροὶ ἐρμηνευταί, πολὺ εὐστοχα, ὅτι ἦτο ἀπαραίτητον γὰρ ὑπάρχει ἀπόλυτος ἀταραξία εἰς τὴν ψυχὴν τῆς Παρθένου, ὥστε οἱ λόγοι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ γὰρ ἀκουσθοῦν εἰς ἡρεμὸν καρδίαν. Τὸ μῆνυμα τοῦ Θεοῦ ἔπρεπε γὰρ γίνῃ τελείως ἀδιάστα εὐπρόσδεκτον παρ' Αὐτῆς, ὅταν θὰ ἦτο πλήρως εἰρηνικὴ καὶ οὐδὲν ἀνήσυχος ἢ φοβισμένη. Δὲν εἶναι ποτε καλὸς σύμβουλος ἢ ἀνήσυχος καὶ ὁ φόβος. Ἄς μὴ λησμονῆται ἡ ψυχολογικὴ αὐτῆ ἀλήθεια, τόσον ἀπὸ παιδαγωγικῆς πλευρᾶς, ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ψυχικῆς ὠφελείας τοῦ ἄλλου. Δὲν «πιάνουν» αἱ συμβουλαί, καὶ δὲν ὠφελοῦν λόγοι παραγορίας ἢ ἐποικοδομῆς, ὅταν δὲν εἶναι ἡρεμὸς ὁ ἀκούων. Μόνον εἰς ὥρας ἡρεμίας καὶ ψυχραιμίας, καὶ ὅταν ἔχη ὑποχωρήσει ἢ ὀξύτης τοῦ πόνου ἢ τῆς ὀργῆς ἢ τοῦ φόβου, ὑπάρχει «ἀγαθὴ γῆ», διὰ γὰρ καρποφορήσῃ ὁ καλὸς λόγος καὶ ἡ πνευματικὴ σπορά. (Αὐτὸ ἀποτελεῖ βασικὴν ἀρχὴν διαπαιδαγωγῆσεως καὶ ποιμαντικῆς).

3. Ἄς προσέξωμεν ἀκόμη ὅτι, διὰ γὰρ ἀποδιώξῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην σκιάν φόβου ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῆς Παρθένου, ὁ ἀρχάγγελος χρησιμοποιοῖ εὐθὺς ἀμέσως, ὡς ἀποτελεσματικώτατον μέσον, τὴν πρὸς Αὐτὴν, πραγματικὴν ἀπολύτως, διαβεβαίωσιν· «ε ὕ ρ ε ς γ ἄ ρ χ ἄ ρ ἰ ν π α ρ ἄ τ ῶ Θ ε ῶ». Δηλ. μὴ φοβῆσαι, διότι ἔχεις τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς σε περιβάλλῃ μὲ τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν χάριν Του, τί ἔχεις γὰρ φοβηθῆς;

Πράγματι. Ἄν στίς κρίσιμες στιγμῆς τῆς ζωῆς μας εἶναι φυσικὸν γὰρ αἰσθανώμεθα ἀνησυχίας καὶ φόβους, ἐφ' ὅσον ὁμῶς ἢ συνείδησις θὰ μᾶς πληροφορῇ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μαζὺ μας, τότε ἐπέρχεται ἡ γαλήνη. Καὶ οἰαδῆποτε ταραχὴ καὶ ἄγχος ἀπομακρύνεται. Μὲ τὴν σκέψιν ὅτι «Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτὴρ μου, (λέγει ὁ ψαλμωδὸς), τίνα φοβηθήσομαι; Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;» (Ψαλμ. 26,1). Δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ ὁ Θεὸς γὰρ μᾶς συμβῆ κακόν.

Ἄλλ' εἴμεθα τέκνα τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ; Διὰ πόσους ἄρα γε καὶ ποίους ἀπὸ ἡμᾶς θὰ μπορούσε γὰρ λελθῆναι — ἐν συμικρῶ βεβαίως — τὸ «ε ὕ ρ ε ς γ ἄ ρ ἰ ν π α ρ ἄ τ ῶ Θ ε ῶ»; Καὶ διὰ πόσους — ἀλλοίμονον — ἰσχύει μᾶλλον τὸ ἀντίθετον, ὅτι εἶναι τέκνα τῆς ὀργῆς Του;...

Μὴ γένοιτο γὰρ εὐρεθῆ κανεὶς ἐξ ἡμῶν εἰς αὐτὴν τὴν δεινὴν θέσιν.

★

Ἄλλὰ ἡ παρούσα ἡμέρα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἡμέρα τῆς ἐθνικῆς μας Ἑορτῆς, μᾶς καλεῖ γὰρ ἀναμνησθῶ-

μεν, ὅτι τὸ Ἔθνος μας — τοῦ ὁποίου ἐορτάζομεν τὴν παλιγγενεσίαν — ὑπόδουλον ἐπὶ αἰῶνας, ὑπέφερε καὶ ἐκακουχεῖτο. Οἱ πατέρες μας «ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς. Ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον... ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι» (Ἐβρ. ια' 26-27).

Καὶ ὁ φόβος ἦτο συνεχῆς σύντροφος τῆς ζωῆς των. Ὅλα «τᾶσκιαζ' ἢ φοδέρα καὶ τὰ πλάκωνε ἢ σκλαβιά».

Ὡς ἄγγελος Κυρίου ἢ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας ἐνεφύχωνε τὸ Γένος. Καὶ τοῦ μετέδιδε μῆνυμα ἐξ οὐρανοῦ:

«Μ ἦ φ ο β ο ὕ ε ὕ ρ ε ς γ ἄ ρ χ ἄ ρ ἰ ν π α ρ ἄ τ ῶ Θ ε ῶ».

Αὐτὴ δὲ ἡ ἐμφύχουσις καὶ αὐτὴ ἡ ἐλπίς ἀνερριπίζετο ἀπὸ τὰ τιμημένα ράσα· καὶ ἐτρέφετο μὲ τὰς θυσίας τῶν ἐκκλησιαστικῶν στελεχῶν καὶ τῶν ἡρωϊκῶν ἐθνικῶν ἀγωνιστῶν. Καὶ πράγματι. Ὁ Κύριος ἐξ οὐρανοῦ ἔδωκεν εὐλογίαν καὶ δύναμιν εἰς τὸ Ἔθνος. Τὸ ὠδήγησεν εἰς τὸν Ἀγῶνα τοῦ '21.

Κ α ἰ ε ἰ ς τ ῆ ν ἐ λ ε υ θ ε ρ ῖ α ν!

6. «Η ΔΟΥΛΗ ΚΥΡΙΟΥ»

«Ἴδου ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου».

Μὲ αὐτὰς τὰς λέξεις ἐδήλωσεν ἡ Παναγία Παρθένος τὴν ἀπόλυτον ὑποταγὴν τῆς εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ὁποῖον εὐαγγελίζεται πρὸς Αὐτὴν ὁ ἀρχάγγελος Γαβριήλ.

Δὲν πολυγραμμονεῖ. Δὲν συζητᾷ κἄν τὴν «βουλὴν» τοῦ Θεοῦ. Ἐκφράζει μόνον τὰς φυσικὰς ἀπορίας τῆς («πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;»). Καὶ μετὰ τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ ἀρχαγγέλου· «Πνεῦμα Ἄγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι», κλίνει τὴν κεφαλὴν, ὑποτάσσεται ἀνεπιφυλάκτως εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγει· «ἰ δ ο ὄ ἡ δ ο Ὑ λ η Κ υ ρ ῖ ο υ γ ἔ ν ο ἰ τ ὸ μ ο ἰ κ α τ ἄ τ ὸ ρ ἦ μ ἄ σ ο υ».

Πόσον διδακτικὴ καὶ ὑποδειγματικὴ εἶναι ἡ στάσις αὐτῆ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου! Θὰ βοηθήσῃ γὰρ τὸ κατανοήσωμεν ἢ παρούσα ὁμιλία.

1. Πρὸ αἰῶνων πολλῶν, μέσα εἰς τὸν Παράδεισον, ἡ πρώτη γυναῖκα εἰς τὸν κόσμον, ἡ Εὐα, ἤκουσε τὴν «βουλὴν» (ἐντολὴν) τοῦ Θεοῦ. Καὶ δυστυχῶς τὴν παρέκτισε. Διὰ τὴν παρακοὴν τῆς, ὁ Θεὸς ἐξήγγειλε τότε πρὸς αὐτὴν, ὡς συνέπειαν καὶ τιμωρίαν, ὅτι «ἐν λύπῃς τέξῃ τέκνα». Ἡ λύπη, ὡς ἐπακόλουθον τῆς ἀθετήσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, ἐπεδάρυνεν ἔκτοτε τὴν ὄλην ἀνθρωπότητα.

Τώρα ὁ Θεός, ἀντὶ τῆς λύπης, ἐξαγγέλλει τὴν χάραν.

«Χ α ἰ ρ ε» εἶναι ἡ πρώτη λέξις τοῦ Εὐαγγελι-

σμοῦ πρὸς τὴν Παναγίαν. Ἐκείνη, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν Εὐάν, μὲ ἀπόλυτον εὐλάβειαν καὶ δέος, ἐξεδήλωσε τὴν δολόψυχον ἀπόφασίν της νὰ σεβασθῆ πλήρως καὶ τελειῶς ὅ,τι Τῆς ἀποκαλύπτει ἡ «βουλή» τοῦ Ὑψίστου. Καὶ διὰ τῆς τελείας αὐτῆς ὑπακοῆς της γίνεται πρόξενος τῆς παγκοσμίου χαρᾶς καὶ σωτηρίας.

Καὶ εἰς μίαν ἄλλην γυναῖκα, τὴν Σάραν, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀβραάμ ἀγγελεῖεν ὁ Θεός, μὲ ἀγγελικὴν παρουσίαν καὶ ἀποκάλυψιν, τὸ εὐχάριστον γεγονός, ὅτι θὰ ἐγένετο μητέρα. Ἄλλ' αὐτὴ, ὅταν τὸ ἤκουσεν, ἐγέλασε! Διότι ἀμφέβαλλε, «λέγουσα· ἄρα γε ἀληθῶς τέξομαι; ἐγὼ δὲ γεγήρακα» (Γεν. ιη' 13). Δηλ. πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνω μητέρα, τώρα ποῦ ἐγήρασα; Ἐν τούτοις οἱ ἀγγελικοὶ ἐπισκέπται τῆς ἠυχήθησαν καὶ τὴν διεβεβαίωσαν ὅτι τὸ ἐπόμενο ἐτος θὰ ἐδάσταζεν υἱὸν εἰς τὰς ἀγκάλας της. Ἀλλὰ, προσέθεσαν· ἐπειδὴ ἐγέλασεν ἡ μέλλουσα μητέρα, ὅταν ἤκουσε τὴν ἀπὸ Θεοῦ ἀναγγελίαν τοῦ εὐτυχοῦς γεγονότος, θὰ πρέπει νὰ τὸ ἐνθυμῆται εἰς ὅλην της τὴν ζωὴν. Καὶ τὸ παιδί ποῦ θὰ γεννηθῆ, ἀντὶ ἄλλου ὀνόματος, θὰ τὸ ὀνομάσουν γέλωτα! (αὐτὸ σημαίνει ἡ λέξις «Ἰσαάκ»), ὥστε ἡ μητέρα του, κάθε φορὰν ποῦ θὰ ἀναφέρῃ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ της, νὰ ἀκούῃ ἀπὸ τὸ ἴδιο της τὸ στόμα τὸν ἀπόηχον τοῦ ἀτόπου ἐκείνου γέλωτός της. Καὶ νὰ συναίσθάνεται τὸ λάθος της, ὅτι ἐδυσπίστησεν εἰς τὴν διαβεβαίωσιν τοῦ Θεοῦ.

2. Ἀντιπαραβάλατε τώρα, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, τὴν στάσιν τῆς Παναγίας Παρθένου πρὸς τὴν στάσιν τῆς Εὐας ἀφ' ἑνός, καὶ τῆς Σάρρας ἀφ' ἑτέρου.

Ἡ μὲν Εὐα δέχεται συζήτησιν καὶ κριτικὴν ἐπὶ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν διστάζει νὰ ἀκούσῃ τὴν ἀντίθετον εἰσήγησιν τοῦ διαβόλου καὶ, ἐν τέλει, νὰ παραβῆ τὴν θεϊκὴν ἐντολήν. Ἡ δὲ Σάρα ἀπαντᾷ μὲ κάποιαν εἰρωνικὴν διάθεσιν, ποῦ τὴν ἐκφράζει μὲ ἕνα αὐθόρμητον γέλωτα, εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ἐρχομένης πρὸς αὐτὴν εὐλογίας Θεοῦ, διὰ τῆς εὐτυχοῦς τεκνοποιίας. Ἐνῶ ἡ Παναγία οὔτε ἀμφιβάλλει, οὔτε ἔχει διάθεσιν νὰ σχολιάσῃ τὸ ἐκ Θεοῦ μῆνυμα τοῦ ἀρχαγγέλου. Τὸ δέχεται ἀσυζητητῶς τὸ αἰσθάνεται νὰ ἐπιβάλλεται ἐλεύθερα καὶ ἀδιάστα εἰς τὴν συνείδησίν της· καὶ τὸ φυλάττει εἰς τὴν καρδίαν της ὡς θεῖκόν σχέδιον καὶ μῆνυμα σωτηρίας τοῦ κόσμου.

Ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν εἴμεθα συνήθως διατεθειμένοι νὰ δεχώμεθα μὲ προθυμίαν καὶ χωρὶς ἀντιδράσεις τὰ θεῖα παραγγέλματα.

Ὅμιλεῖ ὁ Θεός· ἀποκαλύπτει τὸν νόμον Του καὶ τὸ Εὐαγγέλιόν Του. Καὶ ἡμεῖς κρίνομεν τὸν νόμον Του, καὶ συζητοῦμεν τὰς ἐντολάς Του, καὶ ἐπιφέρομεν πολ- λάκις τὰς ἀντιρρήσεις μας!

Δὲν δυσκολευόμεθα νὰ προβάλλωμεν ἰδικὰς μας ἀπόψεις, ἐλευθεριωτέρας δῆθεν, πράγματι δὲ ἐλαστικωτέρας καὶ μετριωτέρας ἐφαρμογῆς τῶν θεϊῶν ἐντολῶν. Ἡ σύγχρονός μας ἐποχὴ θέλει νὰ εἰσαγάγῃ νέας ἀντιλήψεις εἰς τὰ ζητήματα τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Δὲν ἀποδέχεται ὅλον τὸ δάθος καὶ τὸ πλάτος τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Ἀλλὰ ἐλαχιστοποιεῖ τὰς ἠθικὰς ὑποχρεώσεις· καὶ εὐκολὰ ἀποδε-

σιμεῖται ἀπὸ τὴν ἀκρίβειαν τῆς (ὀρθοδόξου) πίστεως. Καὶ προχωρεῖ ἄνετα — ἢ πάντως ἀνέχεται — διαφόρους ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸν κανόνα τῆς πίστεως· καὶ κάνει πολλὰς ἀβαρίας εἰς ζητήματα χριστιανικῆς γραμμῆς καὶ ζωῆς.

3. Ἄλλ' ὁ λόγος καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ ἔχει αἰώνιον κύρος. Καὶ δὲν ἐπιδέχεται ἀναθεώρησιν καὶ «ἐκσυγχρονισμόν», ὅπως ἀξιούν πολλοί. Τὸ εἶπεν ὁ Θεός; Σὺ ὁ χριστιανὸς ὀφείλεις νὰ ἀπαντήσῃς· «ἰδοὺ ὁ δούλος σου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου».

Τὸ θέλει ὁ Θεός; Ἔσο ἐτοιμὸς νὰ εἴπῃς τὸ «οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ» (Ματθ. κς' 30).

Τὸ ἀπαιτεῖ Ἐκεῖνος; «Γενηθήτω τὸ θέλημά σου». Αὐτὴ ἄς εἶναι πάντοτε ἡ ἀπόκρισις καὶ ἀνταπόκρισις σου.

«Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ' 8). Αὐτὴ εἶναι ἡ πίστις μας. Αὐτὴν εὐαγγελίζεται ὁ Γαβριὴλ πρὸς τὴν Παρθένον, ἐπιλέγων ἐν τέλει· «καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος» (Λουκ. α' 33).

Πολλοὶ ὑποδέχονται μὲ μειδιάματα τὸ μῆνυμα «τὸ εὐαγγελισθὲν» (Γαλ. α' 11) εἰς ἡμᾶς· ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ συνάναρχος καὶ συναΐδιος υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ σωτὴρ τοῦ κόσμου.

Γελοῦν οἱ κοσμικοὶ ἄνθρωποι καὶ εἰρωνεύονται τοὺς πιστοὺς.

Ἄλλ' ὁ Θεὸς «οὐ μυκτηρίζεται» (Γαλ. ς' 7). Καὶ «ὃ ἐὰν σπεῖρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει» (αὐτόθι).

Ὁ σπόρος τῆς πίστεως καρποφορεῖ σωτηρίαν. «Αὐτὸς γὰρ (ὁ Χριστὸς) σώσει τὸν λαόν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν» (Ματθ. α' 21).

Καὶ τὰ σπέρματα τῆς ἀπιστίας ἀποφέρουν ζημίαν φοβερὰν, εἰς τὰ ἄτομα — «ὦν τὸ τέλος ἀπώλεια» (Φιλιπ. γ' 19) — καὶ εἰς πᾶσαν κοινωνίαν «ἄπιστον καὶ διεστραμμένην» (Ματθ. ις' 17).

Ἡ Παναγία ἄς μᾶς ἐμπνέῃ, νὰ ἀκολουθοῦμεν τὴν γραμμὴν Τῆς· «ἰδοὺ ἡ δούλη Κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ρῆμά σου».

Προμηθευθῆτε ἐγκαίρως τὸν

ΗΜΕΡΟΔΕΙΚΤΗ ΤΟΙΧΟΥ

Ἔτους 1986

τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας

Ἀπευθυνθῆτε: Ἰασιῶν 1, 115 21 Ἀθήνα
Τηλ. 01/722.8008

Δραγατσάνιου 2 - Πλατεία Κλαυθμώνος
Τηλ. 322.8637

Καπλανῶν 6 καὶ Σίνα, τηλ. 361.6427

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Του κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ
Καθηγητού Παν/μίου Θεσσαλονίκης

(ΣΤΥΝΕΧΕΙΑ από τη σελίδα 263 του προηγούμενου τεύχους)

Ἐξ αἰτίας τῆς μὴ συχνῆς προσελεύσεως τοῦ λαοῦ στὴ θεία κοινωνία στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐπῆλθαν ὠρισμένες ἀλλαγές. Τὸ κοινωνικὸ περιορίσθηκε μόνον στὴ μετὰ τὸ κλήρου καὶ χωρίσθηκε ἀπὸ τὸ «Πληρωθῆτω...», πὺν τελικὰ κι αὐτὸ λησμονήθηκε στὶς ἑλληνόφωνες ἐνοριακὲς ἐκκλησίες. Οἱ χριστολογικοὶ ἐξ ἄλλου συμβολισμοὶ προκάλεσαν τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ «Πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί...» καὶ ἄλλων λόγων ἢ πράξεων εἰς ἀνάμνησιν τῆς ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου, πὺν ὁ συμβολισμὸς τῆς εἶχε ἐντοπισθῆ στὸ σημεῖο αὐτὸ τῆς θείας λειτουργίας. Παράλληλα προεβάλλετο καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς καθόδου τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ τὴν Πεντηκοστή, εἶτε μὲ τὴν συμβολικὴν ἐρμηνείαν τῆς προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος πὺν γίνεται κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴ (βλ. Γερμανοῦ Κωνσταντινοῦ πὺν ὁ λειω, «Ἱστορία Ἐκκλησιαστικῆ καὶ μυστικῆ θεωρίας καὶ Θεοδωροῦ Ἀνδιδων, «Προθεωρία Κεφαλαιώδης», λη': «Ὁ δὲ τελευταῖος θυμιάτος τὴν χάριν τοῦ ἁγίου δηλοῖ Πνεύματος τὴν δι' ἐμφυσήματος δοθεῖσαν τοῖς ἀποστόλοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν»), εἶτε μὲ τὴν τροποποίησιν τῆς φράσεως «Ἐυλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν καὶ φωτίζων καὶ ἀγιάζων...» (εἰλητᾶριο Ἐσφιγμένου ἔτους 1306) ἢ τὴν εἰσαγωγὴν τροπαρίων, ὅπως τὸ «Βασιλεῦ οὐράνιε...» καὶ «Κύριε, ὁ τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα...», πὺν λεγόταν ἀπὸ τὸν ἱερέα πρὸ τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν (κῶδ. Πάτριου 719 Π' αἰῶνος). Ἀλλὰ καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ζέοντος ἔδωσε ἀφορμὴν ἀναγωγῆς του σὲ ὁμοίους συμβολισμοὺς. Κατὰ τὸν Νικόλαο Καβάσιλα τὸ θερμὸ ὕδωρ ἦταν σημαντικὸ «τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν καθόδου... Τὸ μὲν γὰρ ὕδωρ, τοῦτο αὐτὸ τε ὕδωρ ὄν καὶ πυρὸς μετέχον, τὸ Πνεῦμα σημαίνει τὸ ἅγιον, ὃ καὶ ὕδωρ λέγεται καὶ ὡς πῦρ ἐφάνη τότε τοῖς τοῦ Χριστοῦ μαθηταῖς ἐμπεσόν. Ὁ δὲ καιρὸς οὗτος τὸν καιρὸν ἐκεῖνον σημαίνει. Τότε μὲν γὰρ κατῆλθε μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὰ κατὰ Χριστὸν ἅπαντα, νῦν δὲ τελειωθέντων τῶν δώρων τὸ ὕδωρ ἐπιστάγεται τοῦτο» («Εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν», κεφ. ΔΗ'). Ἡ ρίψις του στὸ ἅγιον ποτήριον συνοδεύεται μὲ τὴν φράσιν «Ζέσις Πνεύματος ἁγίου» (πρβλ. καὶ «Πλήρωμα Πνεύματος ἁγίου» κατὰ τὴν ἔνωσι) καὶ τὸ τροπάριο Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν ἔνωσι) καὶ τὸ τροπάριο τοῦ κανόνος τῆς Πεντηκοστῆς «Λουτρὸν τὸ θεῖον τῆς παλιγγενεσίας...» (σὲ πολλὰ χειρόγραφα τοῦ ΙΣΤ' αἰῶνος καὶ ἑξῆς). Μέσα σ' αὐτὸ τὸ κλίμα μποροῦμε νὰ ἐντάξουμε καὶ νὰ ἐρμηνεύσουμε καὶ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ τροπαρίου τοῦ ἑσπερινοῦ τῆς Πεντηκοστῆς «Ἐἶδομεν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν...», πὺν ἀπόλυτα συντονίζεται μὲ τοὺς σχολιασμοὺς τοῦ Καβάσιλα.

Κατὰ τὸ Πάσχα ὅμως καὶ κατὰ τὶς δεσποτικὲς ἑορτὲς κρίθηκε ἀπόσφορη ἢ ψαλμωδία τοῦ τροπαρίου αὐτοῦ. Ἦταν ἐπόμενον, κατὰ μίμησιν ἰσως καὶ τῶν ἀκολουθιῶν τοῦ ἑσπερινοῦ καὶ τοῦ ὄρθρου, νὰ προτιμηθῆ τὸ σύντομο, πανηγυρικὸ καὶ γνωστὸ στὸ λαὸ ἀπολυτικιο τῶν ἐκάστοτε ἑορτῶν. Γιὰ τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ προκρίθηκε τὸ τροπάριο «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...», πὺν ψάλλεται καὶ ὡς κοινωνικὸ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνη. Ἡ ἐπανάληψις του μετὰ τὴν κοινωνίαν καὶ τὸ «Σῶσον, ὁ Θεὸς, τὸν λαόν σου...» θυμίζει τὴν ἀρχαῖκὴν πράξι τῆς ἐπαναλήψεως τοῦ στίχου τοῦ κοινωνικοῦ, πὺν εἶδαμε καὶ στὴ λειτουργίαν τῶν Προηγιασμένων. Τὸ «Μνήσθητι, εὐσπλαγγνε, καὶ ἡμῶν...» (τροπάριο πὺν ἅπαντὰ πρῶτον στὴ σειρά τῶν τροπαρίων τῶν μακαρισμῶν τοῦ β' ἡχοῦ στὴ λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τῶν Μυροφόρων — ὄχι ὅμως καὶ στὴν Παρακλητικὴν — καὶ στὴν ἀκολουθίαν τοῦ ἑξοδιαστικοῦ τῶν μοναχῶν) μοιάζει μὲ ἀρχαῖκὴν ἐπαυδὸν - ἐφύμνιον, πὺν μπορεῖ νὰ συνδεθῆ μὲ τὸ τροπάριο «Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ...», μὲ τὸ τέλος τοῦ ὁποῖου ἔχει πολλὰ κοινὰ (ληηστής, «ἐμνημόνευσας» — μνήσθητι, βασιλεία). Ἰσως δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι βρίσκεται στὴ θέσιν αὐτὴ ὡς προαιρετικὸν τροπάριο γιὰ τὴ Μεγάλῃ Πέμπτῃ κατὰ τὸ «Τυπικὸν» τοῦ Κωνσταντίνου (μόνον ὅμως στὴν α' ἔκδοσιν): «Ἀντὶ δὲ τοῦ Ἐἶδομεν τὸ φῶς» πάλιν «Τοῦ δείπνου σου». Εἰ δὲ βούλει, εἶπε τὸ «Μνήσθητι, εὐσπλαγγνε, καὶ ἡμῶν...». Αὐτὸ τὸ τροπάριο προβλέπεται γιὰ τὸ Μέγα Σάββατον ἀπὸ τὰ νεώτερα «Τυπικά».

Γιὰ τὸ Σάββατον τῆς Πεντηκοστῆς ἔχουμε νὰ ἐπιλέξουμε μετὰξὺ δύο δυνατοτήτων: α) τὴ μίμησιν τῆς πράξεως τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν καὶ β) τὴ μίμησιν τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Νομίζω πὺν εἶναι προτιμότερον τὸ δεύτερον. Τὸ Ψυχασάββατον δὲν εἶναι δεσποτικὴ ἑορτὴ καὶ τὸ ἀπολυτικίον του εἶναι μᾶλλον καταναυτικὸν καὶ θρηνητικὸν παρὰ χαρμόσυνον καὶ ἐπομένως ἀρμόδιον νὰ ἐκφράσῃ τὰ αἰσθήματα τοῦ πιστοῦ πὺν μετέσχε τοῦ κυριακοῦ δείπνου. Ἐξ ἄλλου παρουσιάζεται καὶ ὡς ἀνακόλουθον, στὸ μὲν πρῶτον Ψυχασάββατον νὰ ψάλλεται τὸ «Ἐἶδομεν τὸ φῶς...» στὸ δὲ δεύτερον τὸ «Ὁ βάθει σοφίας...». Τὸ «Μνήσθητι, εὐσπλαγγνε, καὶ ἡμῶν...» καὶ δεσποτικὸν τροπάριον εἶναι καὶ πὺν ταιριαστὸν στὸ θέμα τῆς θείας μεταλήψεως. Ἐναρμονίζεται καλλίτερον καὶ πρὸς τὰ «Μνήσθητι», πὺν κατὰ τὸν λόγο τοῦ ληστοῦ τόσο συχνὰ ἐπαναλαμβάνονται στὴ θείαν λειτουργίαν (πρβλ. «Πάντων ὑμῶν μνησθεὶς Κύριος ὁ Θεός...», «Μνήσθητι, Κύριε...», «Μνήσθητί μου, δέσποτα...» κ.λπ.), καὶ πρὸς τὸ θέμα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν,

“ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ Η Γῆ,”

Τοῦ κ. ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΣΑΒΡΑΜΗ

Δρος Θεολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Κολωνίας

Ἀπὸ τὶς 5 μέχρι τὶς 9 Ἰουνίου (1985) ἔγινε στὴν γερμανικὴ πόλι Düsseldorf τὸ γνωστὸν ὡς Kirchentag 21ο Συνέδριο τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας. Ὅποιος δὲ ξέρει τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Kirchentag — τοῦ ὁποίου κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι πρόκειται γιὰ ἓνα Συνέδριον λαϊκῶν: ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν — συμφωνεῖ μὲ τὴν διαπίστωσιν τῶν γερμανικῶν μέσων μαζικῆς ἐπικοινωνίας ὅτι τὸ φετινὸ Kirchentag μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ σὰν τὸ πιδὸ μεγάλο Συνέδριον αὐτοῦ τοῦ εἴδους, δεδομένου ὅτι ἔλαβαν μέρος στὶς ἐργασίας του 130.000 περίπου χριστιανοί.

Δὲν ὑπάρχει ὅμως ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἴδιον ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ποιοτικὴν του ἐπιτυχίαν, πρᾶγμα ποῦ ὀφείλεται — μεταξὺ τῶν ἄλλων — στὸ θέμα τοῦ 21οῦ Kirchentag: «Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ» (ψαλμ. 24), τοῦ ὁποίου ἡ ἐπικαιρότητα γίνεται ἀκόμη πιδὸ αἰσθητῆ, ἂν λάβουμε ὑπ’ ὄψιν ὅτι ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μολύνει συνεχῶς τὸ φυσικὸν του περιβάλλον, ἐνῶ οἱ παράλογοι ἐξοπλισμοὶ γενικὰ καὶ οἱ πυρηνικοὶ ἐξοπλισμοὶ εἰδικὰ δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ ἀνεπανόρθωτη καταστροφὴ τῆς γῆς καὶ τῶν κατοίκων τῆς. Δὲν εἶναι λοιπὸν τυχαῖον τὸ ὅτι τὰ γερμανικὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας — Τηλεόρασις, Ραδιόφωνο, Τύπος — ἀσχολήθησαν ἐπανειλημμένως μὲ αὐτὸ τὸ Συνέδριον, τονίζοντας ἰδιαίτερα τὴν πολιτικὴν του διάστασιν καὶ σημασίαν.

Τὸ ὅτι δὲ ἡ πολιτικὴ σημασία αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου εἶναι πολὺ μεγάλη, τὸ διαπιστώνουμε καλλίτερα ἂν λάβουμε ὑπ’ ὄψιν ὅτι οἱ 130.000 περίπου χριστιανοί — ἄνδρες καὶ γυναῖκες — ποῦ παρακολούθησαν τὶς ἐργασίας τοῦ 21οῦ Kirchentag μποροῦν νὰ μεταβληθοῦν σὲ πολῦτιμους πολλαπλασιαστές τῆς πεποιθήσεως χιλιάδων Γερμανῶν χριστιανῶν — καθολικῶν καὶ προτεστάντων — ὅτι βασικὸν καθῆκον κάθε χριστιανοῦ εἶναι ν’ ἀγωνίζεται, ὅπου καὶ ὅπως μπορεῖ, γιὰ τὴν προστασίαν τοῦ περιβάλλοντός του καὶ γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης. Τοῦτο πάλι σημαίνει ὅτι οἱ πολυάριθμοι ὀργανώσεις, τῶν ὁποίων τὰ μέλη ἔχουν ἀφιερῶσει τὴν ζωὴν αὐτὸν τὸν ἀγῶνα θ’ ἀποκτήσουν καινούργια δύναμι, τὴν ὁποία δὲν μποροῦν ν’ ἀγνοήσουν τὰ πολιτικὰ κόμματα τῆς Γερμανίας.

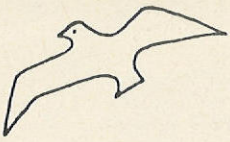
Ἐκτὸς αὐτοῦ συντελεῖ τὸ 21ο Kirchentag στὴν ἑκ μέρους τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου συνειδητοποίησιν τῆς ἀληθείας ὅτι οἱ χριστιανοί — κυρίως δὲ ἐκεῖνοι

ποῦ ζοῦν στὶς πλούσιες χῶρες τοῦ «πρώτου κόσμου» — ἔχουν παρεξηγήσει τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ: «αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς (Γεν. 1,28). Ἄγνοώντας ἢ ξεχνώντας ὁ ἄνθρωπος τὸ (αὐτοῦ Κυρίου ἡ γῆ): τὸ ὅτι δηλαδὴ ἡ γῆ ἀνήκει στὸν Θεόν, πίστεψε ὅτι ἡ ἐντολὴ «κατακυριεύσατε τῆς γῆς» τοῦ δίνει τὸ δικαίωμα νὰ ἐκμεταλλεῖται ἐγωϊστικὰ τὴν δημιουργίαν τοῦ Θεοῦ, μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ὅτι σήμερον ζοῦμε τὸ θλιβερὸ φαινόμενον πὼς οἱ φορεῖς τῆς οικονομικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς τῶν πλουσιῶν χωρῶν, ποῦ συνηθίζουμε νὰ χαρακτηρίζουμε σὰν «χριστιανικές», προσπαθοῦν νὰ δικαιώσουν μεταφυσικὰ τὰ ἐγκλήματα τους — μολύνει τοῦ περιβάλλοντός τους, καταστροφὴ τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν σύγχρονην βιομηχανίαν, ἐκμετάλλευσιν τῶν φτωχῶν λαῶν τοῦ τρίτου κόσμου, πυρηνικοὶ ἐξοπλισμοί, ἰσορροπία τοῦ τρόμου κλπ. — παρουσιάζοντάς τα σὰν καρποὺς τῆς θείας ἐντολῆς: «κατακυριεύσατε τῆς γῆς».

Σημαντικὸν καὶ ἀξιοπρόσεκτον εἶναι ἐπίσης τὸ ὅτι στὶς ἐργασίας τοῦ 21οῦ Kirchentag ἔλαβαν μέρος 80.000 περίπου νέοι καὶ νέες, τῶν ὁποίων ἡ παρουσία στὸ Düsseldorf μᾶς δείχνει, ἀκόμη μιὰ φορά, ὅτι ἡ καινούργια γενεὰ πιστεύει ὅτι μόνον τὸ χριστιανικὸν σύστημα ἀξιών μπορεῖ ν’ ἀλλάξει τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς ἀνθρωπότητος. Γιὰ τοῦτο τὸν λόγο ἀγωνίζονται οἱ σημερινοὶ νέοι καὶ οἱ σημερινὲς νέες τῆς Γερμανίας, ὅπου καὶ ὅπως μποροῦν, γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς εἰρήνης, γιὰ τὴν προστασίαν τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὴν καταστρεπτικὴν δραστηριότητα τῶν ἐκμεταλλεωτῶν τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὴν ἐπικράτησιν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης κλπ.

Τοῦτο ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι οἱ νέοι καὶ οἱ νέες ποῦ ἔλαβαν μέρος στὸ 21ο Συνέδριον τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας ἀγνοοῦν τὴν πνευματικὴν διάστασιν τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὅταν ἡ γερμανικὴ Τηλεόρασις παρουσίασε τὴν πανηγυρικὴν ἑναρξιν τοῦ φετινοῦ Kirchentag εἶδαμε ὅτι αὐτὸ τὸ Συνέδριον ἄρχισε μὲ τὴν εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας. Μέσα στὰ πλαίσια δὲ ἑβδομήντην πέντε ἱερῶν Ἀκολουθιῶν εἶχαν οἱ νέοι καὶ οἱ νέες τὴν δυνατότητα καὶ τὴν εὐκαιρίαν νὰ προσευχηθοῦν γιὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου τοῦ Kirchentag εἰδικὰ καὶ τοῦ ἀγῶνα τους γιὰ ἓναν καλλίτερον κόσμον γενικὰ. Ὅποιος δὲ παρακολούθησε τὶς ἐργασίας τοῦ 21οῦ Kirchentag συμφωνεῖ μὲ τὴν διαπίστωσιν τῶν μαζικῶν μέσων ἐπικοινωνίας ὅτι οἱ νέοι καὶ οἱ νέες χρησιμοποίησαν αὐτὴν τὴν εὐκαιρίαν ἀπὸ τὴν πρώτην μέχρι τὴν τελευταίαν μέραν αὐτοῦ τοῦ Συνεδρίου.

μὲ τὴν δοξολογίαν τῆς ὁποίας ἀρχίζει ἡ θεία λειτουργία καὶ μέσα στὸ κλίμα τῆς ὁποίας κινεῖται καὶ διεξάγεται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας (πρβλ. «εἰς βασιλείας οὐρανῶν πλήρωμα», «εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν» κ.λπ.).

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Π ρ ο ε ό ρ τ ι α

ΤΟΥ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
Έπ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου Άθηνών

Του Άγιου Φιλίππου, μιὰ άφετηρία

«Με τὸ καλὸ ἢ γέννησις τοῦ Χριστοῦ» εὔχονται τὴν ἡμέρα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Φιλίππου (14 Νοεμβρίου) στοὺς Μεσελέρους τῆς Κρήτης¹. Εἶναι ἡ πρό-

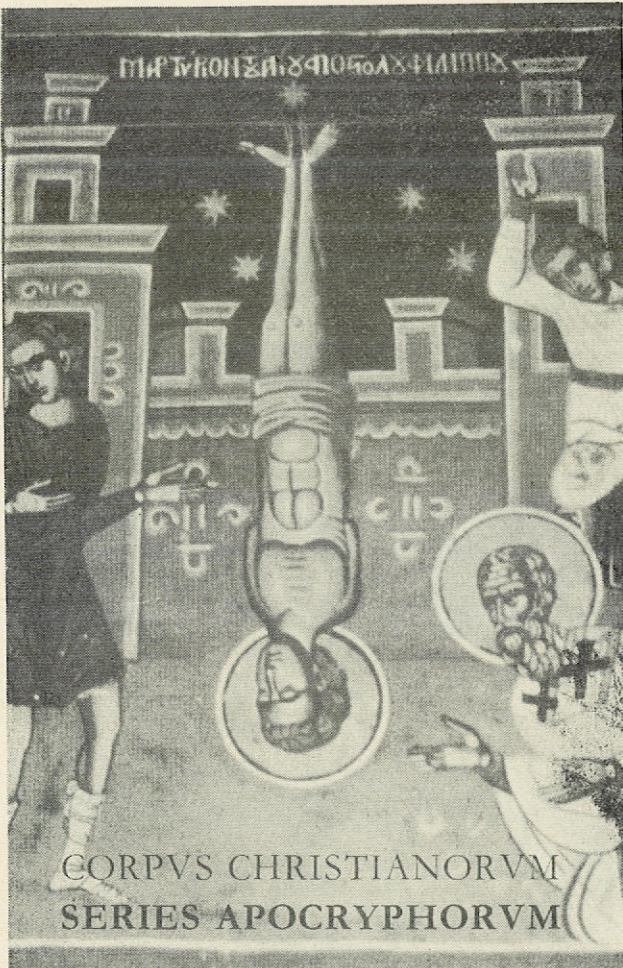
γευση, ἤδη ἀπὸ τώρα, τῆς ἑορτῆς ποὺ ἔρχεται καὶ ποὺ σπεύδουμε νὰ τὴν προ-υπαντήσουμε ἀπὸ τὴν ἡμέρα τῆς γιορτῆς τοῦ Ἀποστόλου Φιλίππου. Τὴν ἄλλη μέρα ἀρχίζει ἡ Νηστεία τῶν Χριστουγέννων, σαράντα ὀλόκληρες νησίσιμες ἡμέρες, τὸ Σαραντάμερο, στὴ διάρκεια τοῦ ὁποῦ ἐτοιμαζόμαστε γιὰ τὴν ἀφιξη τοῦ νέου παιδίου, ποὺ εἶναι ταυτόχρονα ὁ πρό αἰῶνων Θεός.

Με τὴ γέννησή Του θὰ διατρανωθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους πρὸς τοὺς ποιμένες, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὅλων τῶν ἐποχῶν τὸ μήνυμα «ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ» (Λουκᾶ α' 11). Ἡ καλὴ αὐτὴ ἀγγελία, ἀρχῆς γινομένης ἀπὸ τότε, μεταδόθηκε ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι μαθήτευσαν πάντα τὰ ἔθνη στὴ ζωὴ καὶ τὴ διδασκαλία τοῦ μοναδικοῦ Διδασκάλου, ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης³.

Πάντοτε μένουμε ἐκστατικοὶ μπροστὰ στὶς μορφές τῶν ἁγίων ἀποστόλων, γιὰτὶ μετὸ βίο καὶ τὰ ἔργα τοὺς μᾶς δείχνουν τὸ δρόμο γιὰ μιὰ γνήσια ἀποστολικὴ ζωὴ, τὴν ὁποία εἴμαστε ὅλοι καλεσμένοι νὰ τὴ ζήσουμε. Τὸ ἴδιο καὶ σήμερα, ἡμέρα τῆς μνήμης του, ἀτενίζοντας τὴ μορφή τοῦ ἁγίου καὶ ἀποστόλου Φιλίππου, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ, ὅπως τοῦ ἀποδίδεται, κήρυξε τὸ Εὐαγγέλιο στὴ Μικρὰ Ἀσία, τὴ Φρυγία καὶ Λυδία, «διαφόρους τιμωρίας καθυποβλήθει, ὕστερον τοὺς ἀστραγάλους τρυπήθει, ἀναρτάται κατὰ κεφαλῆς ἐπὶ ξύλου»⁴.

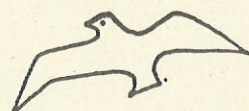
Ἡ ἀγάπη, γνώρισμα τῆς ἀποστολικῆς ζωῆς

Ἄν τὸ μαρτύριο συνιστᾷ ἀπὸ δειγμὰ μιᾶς ζωῆς ἀποστολικῆς καὶ σφραγίζει μιὰ ζωὴ μαρτυρίας γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο, ὑπάρχουν ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα σημάδια, στὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζουμε τὸν ἀποστολικὸ χαρακτήρα. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος θέλοντας νὰ ἀποσαφήνισι ποῖο εἶναι τὸ βασικὸ γνώρισμα μιᾶς ζωῆς ἀποστολικῆς ἀποφαίνεται ὅτι, ἡ ἀγάπη χαρακτηρίζει τοὺς μαθητές. «Ἄν τοίνυν ἔχῃς ἀγάπην, ἀπόστολος γέγονας

Τὸ μαρτύριο τοῦ Ἁγίου καὶ Ἀποστόλου Φιλίππου².

«Ὁ δὲ Φίλιππος, ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς Ἱεραπόλεως συρεῖς εἶτα τοὺς ἀστραγάλους τρυπήθει, ἐπὶ τοῦ ξύλου ἀνηρτήθη καὶ οὕτως ἐξάμενος, τῷ Θεῷ τὸ πνεῦμα παρέθετο». (Μηναῖον Νοεμβρίου).

καὶ τῶν ἀποστόλων πρῶτος»⁵. Ἡ ἀποστολικὴ ζωὴ ἀποτελεῖ μία ἀλληλοδιαδοχὴ τέτοιων πράξεων ἀγάπης.

Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι μέσα στὶς διάφορες παραλλαγές ποῦ κυκλοφοροῦν στὶς λαϊκὲς παραδόσεις μας γιὰ τὸν ἅγιο καὶ ἀπόστολο Φίλιππο, ποῦ ἡ γιορτὴ του συνιστᾷ τὸ ὁριακὸ χρονικὸ σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινᾷμε γιὰ τὴν προϋπάντηση τῶν Χριστουγέννων, προβάλλεται μία πράξη συμπόνοιας, φιλανθρωπίας καὶ ἀγάπης γιὰ τὸν συνάνθρωπο. Μέσα στὴν ἀνέχεια, τὴ φτώχεια τῶν χωριανῶν του καὶ τὴν ἀδυναμία τους νὰ γιορτάσουν τὴν ἀπροκρητὰ γιὰ νὰ μποῦν στὴ νηστεία τῶν Χριστουγέννων, ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος, ἀπὸ τὸ ὑστέρημα του, θυσιάζει ὅ,τι πρὸ πολῦτιμο καὶ ἱερὸ γιὰ ἕναν γεωργό: σφάζει τὸ βόδι του καὶ τὸ μοιράζει ἀπλόχερα στοὺς συχωριανούς του ν' ἀποκριθῶν κι αὐτοί.

Στὸ δῶρο τῆς Ἀγάπης, ποῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς κάνει στὸν κόσμο προσφέροντας τὸ μονάκριβο παιδί Του καὶ ποῦ φροντίζει νὰ γεννηθῆι ἀνάμεσά μας — «οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν», Ἰωάννου γ' 16 — ὑποδεικνύεται ἡ ἄλλη προσφορά, ἡ ἀποστολικὴ δὸς ποῦ σὲ κάνει ἀπόστολο καὶ τῶν ἀποστόλων πρῶτο, δηλαδὴ ἡ Ἀγάπη.

Μιά διήγηση

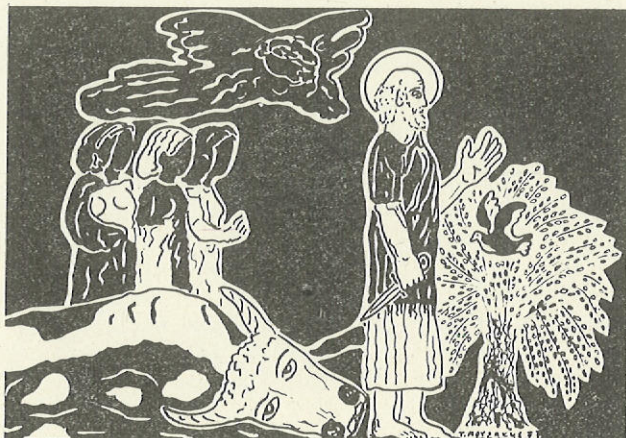
Ἄς παρακολουθήσουμε τὴ διήγηση σύμφωνα μὲ παράδοση ἀπὸ τὸ Κεφαλόδερσο τῆς Αἰτωλίας. Στὸ τέλος ὑπάρχει ἡ ἀνταμιωτὴ τῆς θυσίας.

«Ὁ ἅι-Φίλιππος ἦταν γεωργός. Σὰ σήμερα ἔκανε χωράφι ὅλη τὴν ἡμέρα. Τὸ βράδυ ἦρθ' ἀπ' τὸ χωράφι ἀποσταμένος. Ἔδεσε τὰ βόδια του σὺν παχνὶ νὰ φᾶν, κι αὐτὸς ἔκατσε νὰ ξαποσιάσει. Κεῖ ποῦ καθόταν, τοῦ λέει ἡ γυναῖκα του, πὼς οἱ χωριανοὶ δὲν ἔχουνε κρέας νὰ κάνουν ἀποκριές· ἦταν ὅλοι φτωχοί!

Τὴ στιγμή σηκώνει ὁ ἅι-Φίλιππος, πηγαίνει σὺν παχνὶ καὶ παίρνει τὸ καλύτερο βόδι του καὶ τὸ σφάζει. Διάνισε τὸ κρέας του καὶ τὸ μοίρασε σιὸς χωριανούς. Ἀπόκριψε ὁ κοσμάκης καὶ συχώραε τὰ πεθαμένα τοῦ ἅι-Φίλιππα. Ἔφαε κι ὁ ἅι-Φίλιππος καὶ κοιμήθηκε...

Τὸ πρωὶ σηκώνεται, πάει σὺν παχνί, τί νὰ δεῖ! Θεοῦ πρόνοια, βρίσκει πάλι τὰ δύο του βόδια δεμένα. Τὸ ἕνα ἦταν καλύτερο ἀπὸ κείνο ποῦ ἔσφαξε. Τοῦ τό ἔδωκε ὁ Θεὸς ἀκόμα τρανύτερο!

Ἄμα πέθανε ὁ ἅι-Φίλιππος, ἅγιασε, γιὰ ἦταν πολὺ ἀγαθὸς ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ τὸν γιορτάζουμε τὴν ἡμέρα τῆς ἀποκριᾶς...».

Ἡ «θυσία» τοῦ Ἁγίου καὶ Ἀποστόλου Φιλίππου. Σχέδιο τοῦ Τάσου Μουζάκη.

(Συνεχίζεται)

1. Μαρίας Μηλίγκου-Μαρκαντώνη, Ἁγιος Φίλιππος, Λαϊκὴ παράδοση καὶ λατρεία (διδακτορικὴ διατριβή), Ἀθήνα 1978, σ. 69.

2. Ἀπὸ τοιχογραφία τῆς Ἱ. Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὄρους. Φωτογραφία Marcel Jenny σὺν ἐξώφυλλο ἀγγελτηρίου τῆς ἐκδόσεως τῆς σειρᾶς τῶν ἀποκρύφων, στὸν ἐκδ. οἶκο Brepols (Βέλγιο).

3. Μιά ζεστὴ μαρτυρία σὺν θέμα αὐτὸ συνιστᾷ ἡ ἐκδοση ἀπὸ τὴ «Σύναξη» (1985) τῆς ὁμιλίας, καὶ τῆς συζητήσεως ποῦ τὴν ἀκολούθησε, τοῦ π. Ἰωάννη Μάγιεντορφ, Ὁ Χριστὸς σωτήρας σὴμερα, 70 σ., σὲ μετάφραση Γιάννη Λάππα.

4. Ἀπὸ τὸ Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae (Propylaeum ad Acta Sanctorum Novembris), τοῦ Ἱππολύτου Delehaye, Βρυξέλλες 1902, στ. 222, παρὰ Μηλίγκου-Μαρκαντώνη 1978, σ. 18

5. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων 2, 3, PG 51, 82.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Ὁ ἀπαράμιλλος ἱεροκέρυξ

Τοῦ Ἀρχιμ. ΣΥΜΕΩΝ Π. ΚΟΥΤΣΑ

Ἱεροκέρυκος

Χωρὶς ἀμφιβολία, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὑπῆρξε μιὰ κορυφαία μορφή τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, ἄνδρας ἱερός, στολισμένος μ' ἓνα πλήθος σπανίων καὶ ἐκθαμβωτικῶν χαρισμάτων, ποὺ ἔλαβε εἴτε ἀπὸ τῆ φύση καὶ τὴν πλούσια παιδεία του εἴτε ἀπὸ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τοῦ ὁποῦ ἀναδείχθηκε «σκευὸς ἐκλογῆς» (Πράξ. 9,15).

Ὅ,τι ὅμως διακρίνει ἰδιαίτερα τὸ μεγάλο διδάσκαλο καὶ ἅγιο καὶ ἀποτελεῖ μοναδικὸ καὶ ἀνεπανάληπτο χάρισμα, εἶναι ἡ ρητορική του δεινότητα. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὑπῆρξε πράγματι χρυσορρήμων καὶ χρυσόστομος. Ἔτσι τὸν ὀνόμασαν οἱ σύγχρονοὶ του. Μὲ τὸ μοναδικὸ αὐτὸ τίτλο πέρασε στὴν ἱστορία. Αὐτὴ τὴν ἀνυπέβλητη ἱκανότητα, δῶρο τοῦ φιλανθρώπου Κυρίου μας, διαπιστώνουν ὅσοι μέχρι σήμερα σκύβουν με ζῆλο γιὰ νὰ ἐντυφῆσουν στὶς ἀθάνατες ὀμιλίες του.

Ὁ σύγχρονός του ἅγιος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης¹ τὸν ἀποκαλεῖ «τῶν τοῦ Θεοῦ ἀπορρήτων σοφῶν ὑποφήτην καὶ ὀφθαλμὸν τῆς ἐν Βυζαντίῳ καὶ πάσης Ἐκκλησίας», «θεοφόρον» καὶ «πάνσοφον». Οἱ ὕμνογράφοι του ἐπιστρατεύουν τίς ὑραιότερες ἐκφράσεις γιὰ νὰ ἐξυμνήσουν τὸ γλυκύτατο λόγο του. Θὰ τὸν ὀνομάσουν «χρυσήλατη σάλπιγγα», «κήρυκα τῆς θείας βασιλείας», «στόμα τῆς χάριτος», καὶ ὅτι ὁ «σωτηριώδης καὶ ὑπαρκτικός» λόγος του εὐφρανε ὀλόκληρη τὴν Ἐκκλησία καὶ «διέδραμε τὰ πέρατα».

Ὁ πάπας Κελεστίνος γράφοντας πρὸς τὸν κλῆρο καὶ τὸ λαὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως λέει ὅτι ὁ λόγος τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ξεχύθηκε σ' ὀλόκληρο τὸν κόσμ². Οἱ δύο μεγάλες δόξες τοῦ γαλλικοῦ ἄμωνα, ὁ BOSSET καὶ ὁ BOURDALOUE, θὰ τὸν ὀνομάσουν ὁ πρῶτος «μεγαλύτερο καὶ θαυότερο ἀπὸ τοὺς κήρυκες» καὶ ὁ δεύτερος «πρότυπο τῶν κηρύκων τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ». Τέλος, τὸ 1908, μ' ἀφορμὴ τῆ συμπλήρωση 1500 ἐτῶν ἀπὸ τὸ θάνατό του, ὁ πάπας Πίος ὁ Ι' θὰ τὸν ἀνακηρύξει «προστάτη τῶν χριστιανῶν ἱεροκηρύκων»³.

Ἀγλάισμα, λοιπόν, τοῦ ἄμωνα ὁ ἱ. Χρυσόστομος. Ἀριστέας τοῦ χριστιανικοῦ κηρύγματος καὶ ταυτόχρονα λαμπρὸς διδάσκαλος τῆς ὀμιλητικῆς τέχνης. Οἱ κα-

νόνες καὶ τὰ ἀξιώματα ποὺ διατύπωσε ἀποτελοῦν, καὶ θὰ ἀποτελοῦν ἀσφαλῶς καὶ στὸ μέλλον, πολυτίμες καθοδηγητικὲς ἀρχές ὄλων ἐκείνων ποὺ, με τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, θὰ ἐπωμίζονται τὴν ἀσκήση τῆς «διακονίας τοῦ λόγου» (Πράξ. 6,4) μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ὁ ἐφετινὸς ἑορτασμός τῆς μνήμης του μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ δρέψουμε λίγα ἄνθη ἀπὸ τὸν εὐώδη λειμῶνα τῶν ἀθανάτων διδασκῶν του ποὺ μᾶς τὸν ἀποκαλύπτουν λάτρη τοῦ κηρύγματος καὶ ἀξεπέραστο διδάσκαλο τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ.

* * *

1. Μιὰ ἀπὸ τίς βασικὲς ἀπόψεις του εἶναι ἡ ἀν α γ κ α ι ὀ τ η τ α τοῦ κηρύγματος. Ἐν γενικῇ πίστει πῶς «ἄρχοντας μηδὲν τοὺς ἀρχομένους ὠφελούσης οὐδὲν ἀθλιώτερον»⁴, γιὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ ποιμένα σπουδαιότερη ὠφέλεια θεωροῦσε ἐκείνη ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ διδασκαλία του πρὸς τὸ πνευματικὸ ποίμνιο ποὺ τοῦ ἐμπιστεύθηκε ὁ Θεός: «Μέγα τοῦτο, μέγα πρὸς Ἐκκλησίας οἰκοδομῆν, καὶ πολὺ συντελεῖ τὸ διδακτικὸς εἶναι τοὺς προσετώτας· κἂν τοῦτο μὴ παρῆ, πολλὰ τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις οἴχεται»⁵.

Πιστεύοντας πῶς ἡ διδαχὴ τοῦ θεοῦ λόγου εἶναι τὸ πιὸ οὐσιώδες μέσο γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τοῦ ποιμαντικοῦ χρέους, κατέστησε τὸ κήρυγμα κύρια ἀσχολία τῆς ποιμαντορικῆς του δράσεως. Μιλοῦσε σὲ κάθε συναξή, καθημερινά, κάποτε καὶ δύο φορές τὴν ἡμέρα, καὶ λυπόταν γιὰτὶ δὲν μπορούσε νὰ διδάσκει τὸ λαὸ καὶ κατὰ τὴ νύχτ⁶.

Ἐριμνεύοντας τὸ χωρίο τῆς Β' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς 4,2 «κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίστηθι εὐκαιρῶς ἀκαιρῶς...» τόνιζε: «Τί ἐστὶν εὐκαιρῶς, ἀκαιρῶς; Τοῦτέστι, μὴ καιρὸν ἔχε ὠρισμένον, ἀεὶ σοι καιρὸς ἔστω, μὴ ἐν εἰρήνῃ μὴ ἐν ἀδείᾳ, μηδὲ ἐν ἐκκλησίᾳ καθημενος μόνον...»⁷.

Ἱερωςὴν χωρὶς τὴν ἀσκήση τῆς διακονίας τοῦ λόγου δὲν νοεῖται. Μέσο καὶ δρόμος θεραπείας εἶναι ἡ διὰ τοῦ λόγου διδασκαλία. Ἡ διδαχὴ εἶναι ἀκόμη τὸ ὄπλο καὶ ἡ δύναμη τοῦ ἱερωμένου. Μ' αὐτὴν καὶ μόνο θὰ πολεμήσει τὴν πλάνη καὶ τίς αἱρέσεις καὶ θὰ στηρίξει τίς ταλαντευόμενες ψυχές⁸.

2. Ὑπογραμμίζοντας ὁ ἱ. Χρυσόστομος τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ κηρύγματος προσδιόριζε καὶ τὸ σ κ ο π ὀ στὸν ὁποῖο ὄφειλε νὰ ἀποβλέπει. Τὸ κήρυγμα δὲν ἀποβλέπει παρὰ «εἰς οἰκοδομὴν τοῦ λαοῦ, εἰς δόξαν

1. Ἐπιστ. α' 156, PG 78, 288B.

2. Mansi IV 1937: «Τί οὐκ ἐνέβαλε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἡ παιδεία τοῦ ἁγίου μνήμης ἐπισκόπου Ἰωάννου, οὗ ὁ λόγος εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐξεχύθη οἰκοδομῶν τὴν καθολικὴν πίστιν; ὅς οὐδαμοῦ κατὰ διδασκαλίαν ἀπῆν' ὅπου γὰρ δῆποτε ἀνεγνώσθη, ἐκήρυξε».

3. Γιὰ τὴν ἐπίδραση ποὺ ἀσκήσε ὁ χρυσοστομικός λόγος τόσο στὴν Ἀνατολή ὅσο καὶ στὴ Δύση βλ. Chrysost. Baur, Saint Jean Chrysostome et ses oeuvres dans l'histoire littéraire, Louvain-Paris 1907. Καὶ Παν. Μπρατσιώτου, Ἡ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐπιβιώσεις τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, Ἀθήναι 1939.

4. Ὁμιλ. Η' εἰς Πράξ. 3, PG 60, 74.

5. Ὁμιλ. ΙΒ' εἰς Α' Τιμ. PG 62, 582.

6. PG 49, 257· 51, 68, 90, 358· 53, 105, 118, 124, 165· 56, 120.

7. Ὁμιλ. Θ' εἰς Β' Τιμ. Ι' PG 62, 651.

8. Λόγ. Περὶ Ἱερως. Δ' 2-3, PG 48, 665.

Θεοῦ, εἰς καύχημα τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας»⁹ ἢ, σύμφωνα με ἄλλη διατύπωση, «εἰς ἓν μόνον δρᾶν, τὴν ἐκκλησιαστικὴν οἰκοδομίαν»¹⁰. Ἄν καὶ ἀριστοτέλης τοῦ λόγου, ὁ Χρυσόστομος δὲν ἀπέβλεπε στὸ νὰ θέλξει, δὲν ἔθετε ὡς κύριον σκοπὸ τὴν ωραιότητα τοῦ λόγου. Ἀπλῶς χρησιμοποιοῖ τὸ κάλλος τῆς ὁμιλίας, ἐπειδὴ πολλοὶ συνήθιζαν ν' ἀκοῦνε ὄχι γιὰ ὠφέλεια ἀλλὰ γιὰ τέρψη καὶ ἔκριναν τοὺς κήρυκες ὅπως καὶ τοὺς καλλιτέχνες¹¹. Ἡ ρητορικὴ τέχνη γι' αὐτὸν ἦταν ἓνα πρόσφορο μέσο στὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του, «ἵνα τὴν ἀτακτον καὶ ἀνωφελετὴν τοῦ πλήθους ἡθρονὴν κολάζῃ καὶ πρὸς τὸ ὠφελιμώτερον μεταγείνῃ δύννηται τὴν ἀκρόασιν»¹².

Σὲ ἄλλη του ὁμιλία πάλι ὑπογράμμισε: «Δὲν εἶναι θέατρο ἡ Ἐκκλησία, γιὰ νὰ ἀκοῦμε μόνο γιὰ εὐχαρίστηση. Πρέπει νὰ φεύγουμε ἀπὸ τὸ ὠφελιμῶδες, ἔχοντας κερδίσει κάτι περισσότερο καὶ σημαντικό. Ἔτσι πρέπει ν' ἀναχωροῦμε. Μάταια καὶ ἀνώφελα ἐρχόμαστε, ἂν φεύγουμε ἔχοντας ἀπλῶς ψυχαγωγηθεῖ γιὰ λίγο, στερηθῆναι καὶ ἄδειοι, χωρὶς ὠφέλεια ἀπὸ τὰ λεγόμενα»¹³.

Ὁ ἱεροκήρυξ ὁ Χρυσόστομος ποτὲ δὲν μίλησε γιὰ νὰ εὐχαριστήσῃ, νὰ κολακεύσῃ ἢ νὰ θηρεύσῃ δόξα ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ λαὸ πού πράγματι τὸν ἀγαποῦσε θαυμάσια. Βρίσκει σ' αὐτὸν ἀπόλυτη ἐφαρμογὴ ὁ λόγος τοῦ ἀποστόλου Παύλου «οὐ γὰρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν» (Α' Θεσσ. 2,5). Ἔτσι τὸν ἀκοῦμε νὰ διατυπώνει στὸν Ε' περὶ Ἱερουσάλης λόγο τοῦ ἀκόλουθο αἰώνιο ἀξίωμα: «Ὁ τῆς διδασκαλίας ἀναδεξάμενος τὸν ἀγῶνα μὴ ταῖς τῶν ἔξωθεν εὐφημίας προσεχέτω..., ἀλλ' ἐργαζόμενος τοὺς λόγους, ὡς ἂν ἀρέσειε τῷ Θεῷ»¹⁴. Καὶ ἄλλου: «Διδασκάλων ἐστὶν ἀρετὴ μὴ τιμὴν, μὴδὲ δόξαν ζητεῖν παρὰ τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τὴν σωτηρίαν αὐτῶν καὶ πάντα ὑπὲρ τούτου ποιεῖν ὡς ὁ θεὸς ἐκεῖνον ζητῶν οὐκ ἂν εἴη διδάσκαλος ἀλλὰ τύραννος. Οὐ γὰρ διὰ τοῦτο σε ἐπέστησεν ὁ Θεὸς αὐτοῖς, ἵνα σὺ πλείονος ἀπολαύσης θεραπείας ἀλλ' ἵνα τὰ μὲν σὰ ἀμελήται, πάντα δὲ τὰ ἐκεῖνων οἰκοδομήται. Τοῦτο ἐστὶ διδασκάλου»¹⁵.

3. Τί πρέπει νὰ ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον τοῦ κηρύγματος; Ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἶναι ἀπόλυτα σαφής: ἡ διδαχὴ τῆς χριστιανικῆς ἀλήθειας. Ἀντικείμενο τοῦ κηρύγματος θεωροῦσε πάντοτε τὴν ἀνάπτυξη καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ ὁποία συντελεῖ στὸ στηριγμὸ τῶν πιστῶν στὴν πίστη καὶ τὴν εὐσέβεια. Γιὰ τὸ Χρυσόστομο εἶναι μέγα ἀγαθὸ «τὸ μετὰ προσοχῆς καὶ σπουδῆς τὴν ἀνάγνωσιν ποιῆσθαι τῶν θείων Γραφῶν»¹⁶, ὅπως πάλι «πάντων αἰτίων τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς Γραφάς»¹⁷. Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι μαργαρίτης. Μιὰ ἀπλὴ λέξις ἐμπερικλείει ἄφατο πλοῦτο νοημάτων. Εἶναι ἀκόμη πηγὴ ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναδύζονταν νάματα θεῖα¹⁸.

Θεμελιώδες γνώρισμα τοῦ χρυσόστομικοῦ λόγου εἶναι ὁ διδλκὸς χαρακτήρας του. Ἐρμήνευσε δλόκληρα βιβλία τῆς Βίβλου σὲ ἀλλεπάλληλα κηρύγματα, ὅπως ἐπίσης ἀφιέρωσε πολλές ὁμιλίες του σὲ διδλκὸς περικοπές, ἀπλὲς φράσεις, λέξεις ἢ σὲ διδλκὰ πρόσωπα. Χωρὶς νὰ ὑποτιμᾷ τὴ σπουδαιότητα τοῦ δόγματος, ἐπιμένει κυρίως σὲ διδάγματα εὐαγγελικῆς ἠθικῆς ἀποβλέποντας στὴν ἐν Χριστῷ διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀκροατῶν του καὶ τὴν ἀνάπλασιν τῆς κοινωνίας τῶν χρόνων του. Ἦταν ἄλλωστε ἀνάγκη μεγάλη γιὰ τὴ μεταβατικὴ ἐποχὴ του, ὅπου ἡ Ἐκκλησία ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ παλαίψῃ με τὸν ἀρχαῖο ἔθνισμὸ καὶ νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ἐπίδρασιν πού ἀσκούσε ἀκόμη καὶ στοὺς χριστιανούς.

Οἱ λόγοι αὐτοὶ —ὅπως καὶ ἄλλοι, θέβαια— ἦταν ἐκεῖνοι πού συνέτειναν, ὥστε τὸ κήρυγμα τοῦ ἱεροῦ διδασκάλου νὰ εἶναι ἔντονα ἐλεγκτικὸ. Πάντως ὄχι στερημένο ἀγάπης. Ὅχι ἀψυχολόγητο ἢ ἀφιλόανθρωπο. Ὁ ἱεροκήρυξ, σύμφωνα με τὰ δικά του λόγια, δὲν πρέπει νὰ κηρύττει «ὡς ὀργιζόμενος, ὡς ἀπεχθανόμενος, ὡς ἐπεμδαίνων, ὡς ἐχθρὸν εὐρηκός, πάντα ταῦτα ἀφείσθω ἀλλὰ τί; Ὡς φιλῶν, ὡς συναλγῶν, ὡς μᾶλλον ἐκεῖνου πενθῶν, ὡς τηκόμενος ἐν τοῖς ἐκεῖνου»¹⁹.

Ὅπως γιὰ τὴν θεραπεία, τονίζει σὲ ἄλλη περίστασιν, ἄριστος τρόπος δὲν εἶναι μόνο τὸ χειρουργικὸ νυστέρι ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπίδεσιν τῶν ἑλκῶν, ἔτσι καὶ ἄριστος νόμος τῆς διδασκαλίας εἶναι τὸ «μὴ μόνον ἐπιτιμᾶν ἀλλὰ καὶ παρακαλεῖν καὶ παραμυθεῖσθαι»²⁰.

4. Ἡ διδαχὴ τοῦ θείου λόγου εἶναι στενὰ συνδεδεμένη με τὸ πρόσωπο τοῦ ἱεροκλήρου. Θὰ χρειαζόταν πολὺς χώρος γιὰ νὰ ἐκθέταμε —ἔστω καὶ με συντομία— τὰ ὅσα σχετικὰ διδάσκει ὁ ἅγιος Ἰωάννης. Περιοριζόμαστε, λοιπόν, σὲ ἐλάχιστα ἀλλὰ βασικὰ ἀρχὰς πού διατυπώνει.

Ὁ ἱεροκήρυξ πρέπει νὰ ἀγαπᾷ τὸ πλήρωμα, τοὺς ἀκροατῆς του. Αὐτὴ ἡ ἀγάπη πού πλούσια ἐνοικεῖ στὴν καρδιά του καὶ τὴν καθιστᾷ πιδ εὐρύχωρη καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, κινεῖ τὰ χεῖλη του με ἓνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ, τὴ σωτηρία τῶν πιστῶν. Κανένας διδάσκαλος ποτὲ δὲν ἔδειξε τόση ἀγάπη πρὸς τὸ ποίμνιον καὶ τοὺς ἀκροατῆς του ὅση ὁ Χρυσόστομος²¹.

Στὸ πρόσωπο τοῦ κηρύσσοντος εἶναι ἐντελῶς ἀπαραίτητη ἡ συνύπαρξις διδασκαλίας καὶ πράξεως. «Ὁὗτος τελειώτατος τῆς διδασκαλίας ὅρος, ὅταν καὶ δι' ὧν πράττουσι καὶ δι' ὧν λέγουσι τοὺς μαθητευομένους ἐνάγωσι πρὸς τὸν μακάριον βίον, ὃν ὁ Χριστὸς διετάξατο»²². Γιὰ τὸν ἐκκλησιαστικὸ ποιμένα δὲν ἀρκεῖ μόνο ἡ ἀρετὴ. Εἶναι καθήκον του καὶ νὰ διδάσκει. Ὅπως πάλι εἶναι ἀτελέσφορη ἡ διδαχὴ, ἂν δὲν συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ὑποδειγματικὴ προσωπικὴ ζωὴ, ἐπειδὴ «οὐκ οἶς λέγομεν, ἀλλ' οἶς πράττομεν προσέχουσι ἀπαντες»²³.

Κι ἓνα τελευταῖο στοιχεῖο: τὸ αἰσθημα εὐθύνης (ΣΥΝΕΧΕΙΑ εἰς τὴν σελίδα 286)

9. Ὁμιλ. ΙΓ' εἰς Γέν. 1, PG 53, 105.

10. Λόγ. Περί Ἱερως. Γ' 16, PG 48, 654.

11. Λόγ. Περί Ἱερως. Ε' 1, PG 48, 673.

12. Λόγ. Περί Ἱερως. Ε' 2, PG 48, 673.

13. Λόγ. εἰς Ἀνδρ. Β' 4, PG 49, 58.

14. Λόγ. Περί Ἱερως. Ε' 7, PG 48, 676.

15. Ὁμιλ. Η' εἰς Ἐφεσ., PG 62, 55.

16. Ὁμιλ. ΛΕ' εἰς Γέν. 2, PG 53, 323.

17. Ὁμιλ. Θ' εἰς Κολ. Ι, PG 62, 361.

18. Ὁμιλ. Γ' εἰς Γέν. Ι, PG 53, 32.

19. Ὁμιλ. Θ' εἰς Β' Τιμ. Ι, PG 62, 651.

20. PG 50, 653.

21. Ὁμιλ. ΜΔ' εἰς Πράξ. 4, PG 60, 312.

22. Λόγ. Περί Ἱερως. Δ' 8, PG 48, 671.

23. Ὁμιλ. ΜΖ' εἰς Πράξ. 3, PG 60, 330.

ΟΙ "ΜΑΪΣΤΟΡΕΣ ΤΗΣ ΨΑΛΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΗΣ," ΣΤΗΝ ΠΟΛΩΝΙΑ

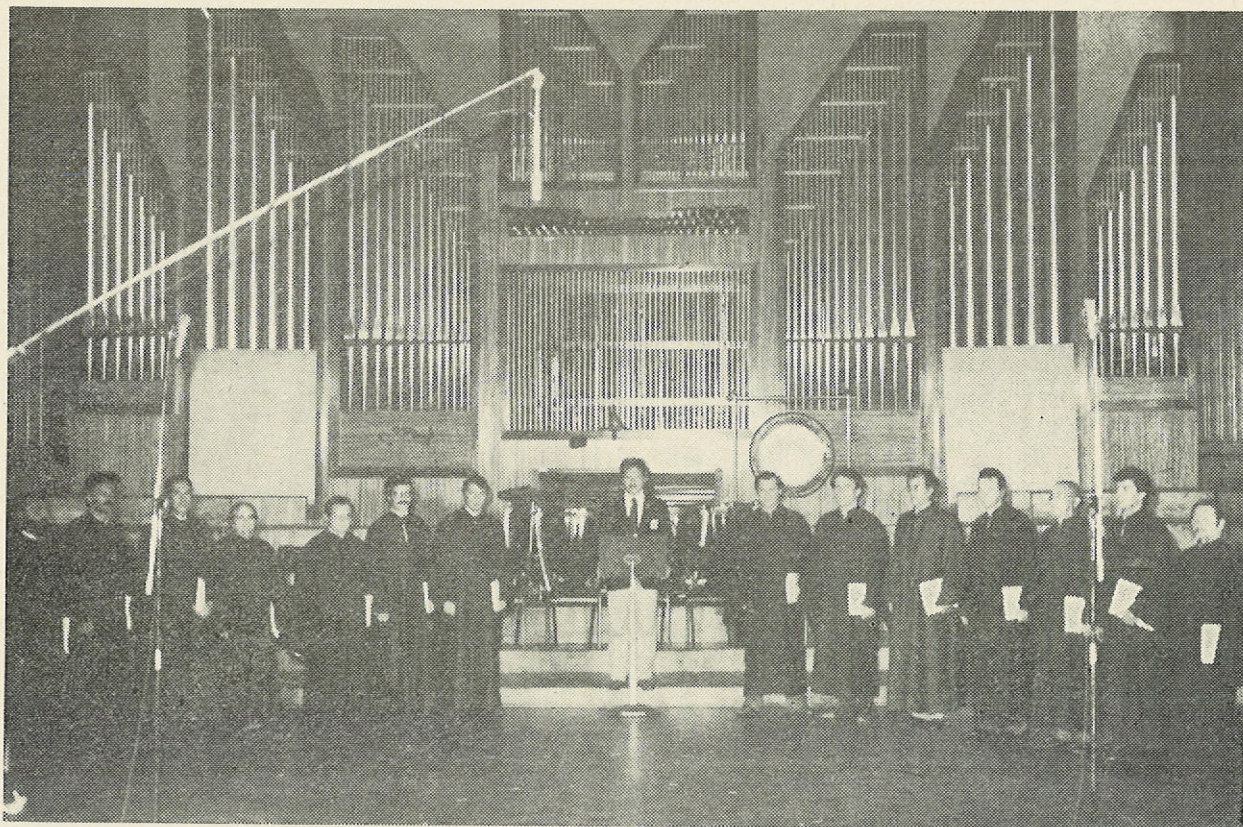
Τοῦ κ. ΓΡΗΓ. Θ. ΣΤΑΘΗ
ἀμίσθου Ἐπικούρου Καθηγητοῦ

Στὴν πόλη Μπύντγκος τῆς ἐπαρχίας Πομμερανίας τῆς Πολωνίας πραγματοποιεῖται, κάθε τρία χρόνια, ἓνα πολὺ ἐνδιαφέρον μουσικὸ Φεστιβάλ, γνωστὸ στὴν Εὐρώπη μὲ τὸ ὄνομα «Musica Antiqua Europae Orientalis» («Ἀρχαία Μουσικὴ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης»). Τὸ Φεστιβάλ αὐτὸ καθιερώθηκε σὰν θεσμὸς, ἐπιχορηγεῖται ἀπ' τὴν UNESCO κι ἀποτελεῖ μιὰν ἀπ' τίς κυριώτερες πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις, τίς ἀρχές τοῦ Φθινοπώρου — τὸ πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτεμβρίου —, στὴν Πολωνία. Κάθε φορὰ δώδεκα μὲ δεκαπέντε χώρες τῆς Εὐρώπης, καὶ μέσα σ' αὐτὲς ἀπαραιτήτως οἱ χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, προσκαλοῦνται καὶ παίρνουν μέρος μὲ κάποιο χορωδιακὸ ἢ ὀρχηστρικὸ συγκρότημα, ἢ ἀκόμα καὶ μικτὸ σύνολο, καὶ παρουσιάζουν τὴν μουσικὴ τους παράδοση καὶ ἔκφραση.

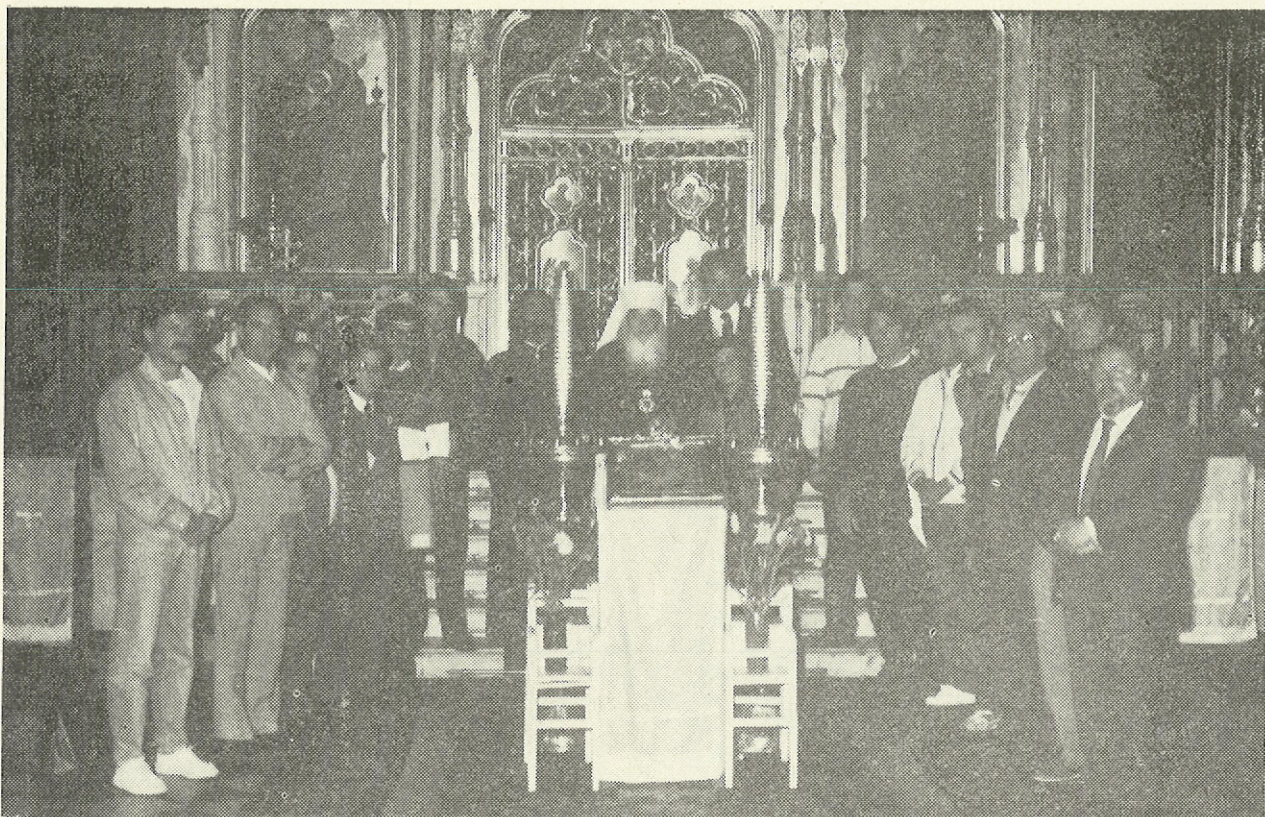
Ὁ ὅρος, βέβαια, ἀρχαία μουσικὴ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης» δὲν προσδιορίζει, οὔτε περιορίζει χρονικὰ ἢ τοπικὰ τὴν συμμετοχὴ καὶ τὴν μουσικὴ ἔκ-

φραση σ' αὐτὸ τὸ Φεστιβάλ. Ὡστόσο, ἔγινε σχεδὸν παράδοση, οἱ ἀνατολικὲς χώρες καὶ κυρίως οἱ βαλκανικὲς νὰ διαλέγουν καὶ νὰ παρουσιάζουν παραδοσιακὴ θρησκευτικὴ μουσικὴ, ποὺ οἱ καταβολές της μᾶς πηγαινοῦν πολὺ πίσω, σαφῶς στὴν βυζαντινὴ μελοποιία καὶ στὴ νεώτερη σλαβικὴ μουσικὴ δημιουργία, καὶ τὸ Φεστιβάλ ἔτσι χρωματίζεται μὲ ἓνα ἐντονο ἐκκλησιαστικὸ καὶ μάλιστα ὀρθόδοξο ὕφος. Καὶ οἱ ἀγγλοσαξωνικὲς χώρες συνήθως παρουσιάζουν θρησκευτικὴ μουσικὴ καὶ μόνο ἢ Ἰταλία καὶ ἡ Ἰσπανία συμμετέχουν μὲ μαδριγάλια, κατὰ προτίμηση, καὶ μὲ ἄλλα ἀναγεννησιακὰ τραγούδια.

Τὸ Φεστιβάλ διαρκεῖ 15-20 μέρες καὶ οἱ μουσικὲς ἐκδηλώσεις γίνονται στὶς τρεῖς κύριες πόλεις τῆς Πομμερανίας, δηλαδὴ Μπύντγκος, Τοροῦν — τὴν γενέτειρα τοῦ Κοπέρνικου —, καὶ Οὐοτσουάβεκ. Στὴν Τοροῦν καὶ τὸ Οὐοτσουάβεκ οἱ ἐκδηλώσεις γίνονται μέσα στοὺς περίφημους παλαιούς καὶ ἐπιβλητικούς καθεδρικούς ναούς, ἐνῶ στὸ Μπύντγκος μέσα στὴν

Ὁ Χορὸς Ψαλτῶν «Οἱ Μαΐστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» μὲ χοράρχη τὸν Γρηγόριο Σταθὴ κατὰ τὴν ἐκδήλωση στὴν Filharmonia Pomorska

Ὁ μακαριώτατος μητροπολίτης Βαρσοβίας καὶ πάσης Πολωνίας κ. Βασίλειος μετὰ τὸν Χορὸ τῶν Ψαλτῶν στὸν Ὁρθόδοξο ἱ. ναὸ τῆς Ἁγίας Μαγδαληνῆς τῆς Βαρσοβίας.

θαυμάσια αἴθουσα τῆς «Filharmonia Pomorska».

Στὰ πλαίσια αὐτοῦ τοῦ Φεστιβάλ γίνεται καὶ ἓνα τριήμερο διεθνές Συνέδριο μετὰ τὸ ἴδιο θέμα: δηλαδή, «Musica Antiqua Europae Orientalis», ὅπου συνέρχονται εἴκοσι πέντε ἕως σαράντα μουσικολόγοι ἀπ' ὅλον τὸν κόσμον μετὰ ἐπιστημονικὲς ἀνακοινώσεις γιὰ διάφορα μουσικολογικὰ θέματα. Ἐδῶ, πρέπει νὰ τονισθῆ μετὰ ἔμφαση, ὅτι πάντοτε οἱ μισὲς καὶ κάποτε — ὅπως στὸ προηγούμενο Συνέδριο τοῦ 1982 — οἱ περισσότερες ἀνακοινώσεις ἀναφέρονται σὲ θέματα τῆς βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς Μουσικῆς*.

Πρὶν κλείσω αὐτὲς τὶς ἐνημερωτικὲς σημειώσεις, θὰ ἤθελα νὰ ὑπενθυμίσω ὅτι τὸν Μάιο τοῦ 1983, μετὰ πρωτοβουλία τῆς Filharmonia Pomorska καὶ πάντοτε μετὰ στόχο τὴν «ἀρχαία μουσικὴ τῆς ἀνατολικῆς Εὐρώπης», συστήθηκε ἓνας ἐκδοτικὸς Ὀργανισμὸς στὸ Μπύντγκος μετὰ τὴν ἐπωνυμία «M o n u m e n t a Musicae Antiqua Orientalis» (=Μ ν η μ ε ῖ α τῆς Ἀρχαίας Μουσικῆς τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης), ὅπου τὰ πρῶτα χειρόγραφα ποὺ προτάθηκαν νὰ ἐκδοθοῦν

εἶναι ὅλα χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς**. Τὸ σημειώνω, πάλι, ἐδῶ γιὰ νὰ φανῆ πόσο ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ἡ μήτρα τοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης.

Ἐφέτος, λοιπόν, τὸν Σεπτέμβριο πραγματοποιήθηκε τὸ Ζ' Φεστιβάλ καὶ Συνέδριο «Musica Antiqua Europa Orientalis» (MAEO), στὴν Πολωνία.

Τὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀνταποκρίθηκε στὴν πρόσκληση ποὺ ἡ Φιλαρμόνια Πομόρσκα ἀπηύθυνε στὸν γράφοντα προσωπικὰ τὸ 1982, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ βρέθηκε στὴν Πολωνία στὸ Συνέδριο τοῦ Μπύντγκος, καὶ σὲ κάποιες σχετικὲς συζητήσεις εἶχα παρατηρήσει ὅτι ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ εἶναι ἡ Ψαλτικὴ τῆς ὀρθόδοξης λατρείας καὶ σὰν τέτοια λειτουργεῖ σωστὰ μέσα σὲ λατρευτικὰ πλαίσια καὶ σὲ ὀλόκληρες ἀκολουθίες. Μοῦ ζητήθηκε νὰ τοὺς παρουσιάσω τὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου, ποὺ τόσο μεγάλο ἐνδιαφέρον ἔχει γιὰ τὴν μουσικολογικὴ ἔρευνα: πῶς ψάλλεται ὁ Κανὼν, πῶς ἀπαγγέλλονται ἢ ἐκφωνοῦνται οἱ οἰκοί, πῶς εἶναι τὸ ἐξηγημένο — παραδεδωμένο μέλος τοῦ κοντακίου «Τῆ ὑπερμάχῳ», ποὺ ψάλλεται δίχορο.

Γιὰ τὸν σκοπὸ τῆς συμμετοχῆς στὸ Φεστιβάλ, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀμεσώτερους στόχους μουσικολογικῆς σπουδῆς τοῦ ἔργου τῶν κυριωτέρων βυζαντινῶν καὶ

* Βλ. Σχετικὰ, Γρ. Θ. Σ τ ἄ θ η, «Ἡ Βυζαντινὴ Μουσικὴ στὸ Συνέδριο Musica Antiqua Europae Orientalis», στὴν «Θεολογία», τόμος ΝΔ' (1983) σσ. 932-939.

** Συγκεκριμένους πληροφορίες βλ. σχετικὰ σὲ Γρ. Θ. Σ τ ἄ θ η, «Monumenta Musicae Antiquae Europae Orientalis», πάλι στὴν «Θεολογία», τόμος ΝΔ' (1983), σσ. 940-944.

μεταβυζαντινῶν μελουργῶν, συγκροτήθηκε στὸ Ἴδρυμα Βυζαντινῆς Μουσικολογίας, μὲ προσωπικὴ μου φροντίδα καὶ εὐθύνη, ἕνας Χορὸς Ψαλτῶν μὲ τὴν ἐπωνυμία «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης». Συμμετέχουν στὸν Χορὸ αὐτὸν οἱ σημαντικότεροι ἀπ' τοὺς ψάλτες τῶν κεντρικῶν ναῶν τῆς Ἀθήνας, ἀριστοὶ γνῶστες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης καὶ προικισμένοι ἄνωθεν μὲ τὸ τάλαντο τῆς ἡδυφωνίας. Ἡ ἐπιμέλεια, ἡ διδασκαλία καὶ ἡ διεύθυνση τοῦ Χοροῦ αὐτοῦ εἶναι ἔργο δικό μου.

Γιὰ τὴν συγκεκριμένη περίπτωση* ἐτόιμασα μὲ τὸν 15μελῆ Χορὸ «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» καὶ παρουσίασα, σὲ δύο μέρη, τὸ ἀκόλουθο πρόγραμμα. Α' μέρος. Ἀκολουθία τοῦ Ἀκαθίστου Ὑμνου: ἀλόκληρο τὸν κανόνα, τὸ ἀργό-δίχρορο τῆ ὑπερμάχῳ καὶ ἀπαγγελία ἀπὸ ἱερέα πέντε χαρακτηριστικῶν οἰκῶν, μὲ ψαλμῶδηση τῶν ἐφυμνίων Χαῖρε νύμφη καὶ Ἀλληλουῖα. — Β' μέρος. Αἶνοι τῆς ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ: πασαπνοῶρια-στιχολογία καὶ στιχηρὰ ἀναστάσιμα τῆς Ὀκτωῆχου τοῦ πλ. β' ἤχου, στιχηρὰ προσόμοια καὶ δοξαστικὸ τοῦ Σταυροῦ, δοξολογία μεγάλη σὲ ἦχο α' τοῦ Ἰακώβου πρωτοψάλτου (+1800), ἄσματικὸ τρισάγιο τοῦ Πέτρου Μπερεκέτη (ἀρχὲς ΙΗ' αἰ.), τὸ Δύναμις, Τὸν σταυρόν σου τοῦ Μπαλάση ἱερέα (β' μισὸ ΙΖ' αἰ.) μὲ ἁμόλοχο κράτημα τοῦ Ξένου Κορώνη (α' μισὸ ΙΔ' αἰ.).

Ἡ πρώτη παρουσίαση (5 Σεπτεμβρίου) ἔγινε στὴν πόλι Οὐδοτσουάβεκ καὶ ἡ δευτέρα (6 Σεπτεμβρίου) στὸ Μπύντγκος. Ὁ πελώριος καὶ ἐπιβλητικὸς ναός, τῆ μιὰ φορά, καὶ ἡ θαυμάσια αἰθουσα συναυλιῶν, τὴν ἄλλη, ἦταν κατὰμειστες ἀπὸ Πολωνούς, στὴν πλειοψηφία τους νέους, πού ἔμειναν, κυριολεκτικὰ, ἀκούητοι δύο ὥρες καὶ μισή ἀκούοντας τὴν ἐπιβλητικὰ κατανυκτικὴ καὶ συγχρόνως τῆ γεμάτη μὲ τὴν δύναμη καὶ τὴν χαρὰ τῆς ὀρθόδοξης πίστεως βυζαντινῆ μουσικῆ. Στὸ τέλος ἦταν δύσκολο ν' ἀποσυρθοῦμε ἀν δὲν ψέλναμε καὶ δύο καὶ τρεῖς φορές ἀκόμα, κάποια μέλη πού ἐπίμονα ζητοῦσαν. Στὴν δευτέρα ἐκδήλωση ὑπῆρχε ἀπ' εὐθείας μετάδοση ἀπ' τὸ Ραδιόφωνο καὶ κάλυψη ἀπ' τὴν πολωνικὴ Τηλεόραση. Οἱ κυριώτεροι μουσικολόγοι, πού βρισκόνταν ἀπὸ τὸ Συνέδριο (Ρῶσσοδ, Βελιμίροβιτς, Στεφάνοβιτς, Κέλτιτς, Κόννοτοπ, Τόντσεβα, Μουσέσκου, γιὰ ν' ἀναφέρω κάποια ὀνόματα) ἐξέφρασαν τὴν βαθειὰ τους συγκίνηση καὶ μαζὶ τίς εὐχαριστίες τους γιὰ τὴν σπουδὴ στὴν βυζαντινὴ καὶ μεταβυζαντινὴ Ψαλτικὴ πού τοὺς προσφέρθηκε.

Τὴν Κυριακὴ, 8 Σεπτεμβρίου, ὁ Χορὸς Ψαλτῶν ἔψαλε στὸν ἱερὸ ναὸ τῆς ἁγίας Μαγδαληνῆς τῆς ὀρθόδοξης Πολωνικῆς Ἐκκλησίας στὴν Βαρσοβία. Ὁ μητροπολίτης Βαρσοβίας Βασίλειος, μὲ λόγια φιλοφρονητικὰ μᾶς παρακάλεσε νὰ μεταφέρουμε στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τὰ σεβάσματά του, καὶ στὸν «φίλο ἑλληνικὸ λαὸ» τὴν ἀγάπη του καὶ τὴν ἐκτίμησή του, καὶ μᾶς ἀπηύθυνε ἐπίσημη πρόσκληση νὰ συμμετάσχουμε στὶς ἐορταστικὲς ἐκδηλώ-

σεις γιὰ τὰ χιλιόχρονα τῆς Ὀρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν Πολωνία τὸ 1988.

Δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ πῶ τίποτε ἄλλο καὶ τὸ λιγότερο βέβαια νὰ σημειώσω κάποιες παρατηρήσεις γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ Χοροῦ τῶν Ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» καὶ τὴν ἀξία ἐκπροσώπησης σῆς χώρας μας καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος στὸ μουσικὸ αὐτὸ Φεστιβάλ τῆς Πολωνίας, γιὰτὶ εἶμαι ὁ δημιουργὸς αὐτῆς τῆς καλλιτεχνικῆς παρουσίας καὶ φοβᾶμαι τὴν κενοδοξία. Μπορῶ μόνο νὰ ὁμολογήσω ὅτι δὲν ἔχω φιλοδοξίες παρὰ μονάχα συγκεκριμένες ἐπιδιώξεις, καὶ ὅτι συναισθάνομαι τίς εὐθύνες πού βαραίνουν τίς πλάτες μου.

Ἡ δακρυσμένη ἀγαλλίαση πού βλέπαμε στὰ πρόσωπα τῶν Πολωνῶν κατὰ τίς ἐκδηλώσεις, καὶ ἡ «ἐκφραση τῆς εὐγνωμοσύνης» — ὅπως χαρακτηριστικὰ μᾶς εἶπαν στὴν Φιλαρμονία Πομόρσκα — καὶ τῶν ἀπεριόριστων εὐχαριστιῶν πού πήγαμε καὶ ψάλαμε, μαζὶ μὲ τὴν πρόσκληση γιὰ τὸ προσεγὲς Φεστιβάλ τοῦ 1988, εἶναι, νομίζω, στοιχεῖα πού ἔχω χρέος νὰ τὰ δηλοποιήσω καὶ εἶναι αὐτὰ πού καλύτερα ἀπ' ὅτιδήποτε ἄλλο χαρακτηρίζουν στὶς σωστὲς διαστάσεις τὴν συμμετοχὴ τοῦ Χοροῦ Ψαλτῶν «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» στὸ Φεστιβάλ «Musica Antiqua Europae Orientalis 1985» στὴν Πολωνία τοῦ Σοπέν.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ἀπὸ τὴν σελίδα 283)

καὶ ὁ ὀφειλόμενος κόπος κατὰ τὴν ἐνάσκηση τῆς κηρυκτικῆς διακονίας. Ἀσφαλῶς ἡ ἱκανότητά τοῦ λόγου εἶναι χάρισμα, δῶρο θεϊκό. Ὁ ἱ. Χρυσόστομος διδάσκει πῶς δὲν εἶναι μόνο φυσικὸ χάρισμα. Εἶναι καὶ καρπὸς προσπάθειας καὶ μαθήσεως. Ἀπαιτεῖται, λοιπόν, συνεχῆς σπουδὴ καὶ ἀσκηση τοῦ χαρίσματος γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἐγκαταλείψει²⁴. Μιὰ τόσο ὑπεύθυνη διακονία μέσα στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ προϋποθέτει ὑψηλὸ αἶσθημα εὐθύνης καὶ νὰ χρειάζεται κόπο καὶ προσεκτικὴ προετοιμασία²⁵.

* * *

Ὅταν ὁ ἱερὸς Πατὴρ πορευόταν τὸ δρόμο τῆς πικρῆς ἐξορίας τὰ πλήθη τῶν χριστιανῶν πού τὸν ὑποδέχονταν στὸ δρόμο τοῦ ἔκλαιγαν καὶ ἔλεγαν: «Συγέφερον ἵνα ὁ ἥλιος συνέστειλε τὰς ἀκτίνας αὐτοῦ ἢ ἵνα τὸ στόμα Ἰωάννου ἐσιώπησε»²⁶.

Τὸ στόμα ὁμῶς τοῦ μεγάλου διδασκάλου δὲν σιώπησε. Οὔτε ἡ ἐξορία μπόρεσε νὰ τὸ κλείσει, οὔτε καὶ ὁ χρόνος μὲ τὴ σκόνη τῆς λήθης νὰ τὸ ἀφανίσει. Ἐξακολουθεῖ ἀγέραστος μέσα στοὺς αἰῶνες νὰ διδάσκει τὴν Ἐκκλησία, ὅλους μας, τίς ἀλήθειες τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενο ἀγάπης καὶ θαυμασμοῦ τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ, ὁ μοναδικὸς Χρυσόστομος ἀνάμεσα στὴ χορεία τῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων μας.

* «Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης» ἔψαλαν καὶ στὶς 21 Ἰουλίου στὸ Εὐρωπαϊκὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο Δελφῶν, στὰ πλαίσια ἐνὸς διεθνοῦς Συνεδρίου μὲ θέμα «Εὐρώπη καὶ Βυζάντιο».

24. Λόγ. Περί Ἱερῶσ. Ε' 5, PG 48, 674.

25. Λόγ. Περί Ἱερῶσ. Ε' I, PG 48, 672-673.

26. Ἐπιστ. ΡΚΕ' πρὸς Κυριακόν, PG 52, 685.

ΠΩΣ Ο ΘΕΟΣ ΜΙΛΑΕΙ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

Τοῦ κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΕΡΟΥΣΗ

Αὐτὲς οἱ συγκρούσεις καὶ οἱ ὀδυνηρὲς ἀναζητή-
σεις κρατοῦν ἀγρυπνῆ τὴ σκέψη καὶ τὴ συνείδηση τοῦ
κλασικοῦ Ἑλληνα καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ θυθίζεται
στὸ σκοτάδι, στὴ μοναξιά καὶ στὴ στεριότητα, ἀν καὶ
τοῦ λείπει ἡ χάρις στὸν ἀγώνα του. Μὲ τὸ διάλογο, μὲ
τὴν ἐπικοινωνία, τὴν ἀνταλλαγὴ τῶν σκέψεων καὶ τῶν
αἰσθημάτων, μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς altera pars, γίνεται
πῶς ἐλεύθερος, καλόκαρδος, δημιουργικὸς, ἀνώτερος,
πῶς γενναῖος καὶ καθαρὸς. Ὡθεῖται διαρκῶς πρὸς νέες
ἀναζητήσεις καὶ ἐκδηλώνει τὴν πεποίθησή του στὸ σε-
βασμὸ τοῦ ἄλλου. Δὲν παρασύρεται ἀπὸ τὴς «ἀποκλει-
στικὲς» ἰδέες καὶ δὲ γίνεται παράλογος, μένοντας μὲ
πεῖσμα στὰ ἔσχατα ὄρια τῆς ἀποψῆς του ἢ τῆς αὐτα-
πάτης του! Καὶ κείνος, ὅπως τόσοι ἄλλοι «διὰ τῆς λο-
γικῆς φάχνει νὰ βρεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ ξέρει πὼς ὁ
καθένας μπορεῖ νὰ τὸν βοηθήσει». Κι ἀκόμα, γιατί
γνωρίζει, ὅτι μὲ τὸν διάλογο, πάντοτε ὑπάρχει ὁ σεβα-
σμός, γιὰ τὸν καθένα, καὶ ἀν ἀκόμα οἱ ἰδέες ἢ οἱ γνω-
μες δὲν εἶναι ἀπόλυτα παραδεκτές.

II. Ἀλλά, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κλασικὴ Ἑλλάδα, πού
ὁ διάλογος ἀποτελοῦσε ἀκατασίγαστο πάθος καὶ ὕψι-
στο ἠθικὸ νόμο γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πού καὶ μὲ θυσιές
πρέπει νὰ διαφυλαχθεῖ στὸ χῶρο τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς
πίστης, ὅπως μῆνυσε ὁ Γκουίντο Καλόγκερο, καὶ ἡ
ἐποχὴ μας διεκδικεῖ τὸν τίτλο τοῦ διαλόγου. Τοῦ διά-
λογου ἀνάμεσα στὰ ἔθνη, στοὺς λαοὺς καὶ στὴς Ἐκ-
κλησίες.

Γεμάτη ἔπαρση καὶ οἷση ἡ ἐποχὴ μας θέλει νὰ
πιστεύει, πὼς βοηθεῖ ἀποφασιστικὰ σὲ μιὰ οἰκουμε-
νικὴ συμπεριφορὰ καὶ σὲ μιὰ ἰδεολογικὴ προσέγγιση,
ἱκανὴ νὰ φέρει καρποὺς ἀποκαλυπτικὸς γιὰ τὸ πέρα-
σμα τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ μόνωση στὴν ἀπάντηση τῶν
ἀποριῶν, στὴν ἱκανοποίησι τῆς σκέψης καὶ τῆς καρ-
διάς, στὴν πραγματοποίησι τῆς ἐνότητος.

Ματαιοπονεῖ ὥστόσο ἡ ἐποχὴ μας νὰ μᾶς πείσει,
πὼς εἶναι ἐποχὴ διαλόγου καὶ ἀπεικόνισις τῆς ἐνδόμυ-
χης ἐκλογῆς μας. Ἀντίθετα, εἶναι ὁ αἰώνας τοῦ πῶς
κουραστικοῦ μονόλογου καὶ τοῦ κονφορμισμού τῆς μά-
ζας. Ἀσχετὰ ἀπὸ κάθε τρόπο ὀργάνωσις μιᾶς Πολι-
τείας, τὰ πάντα σήμερα δὲν προβάλλονται οὔτε φωτί-
ζονται οὔτε κἄν συζητοῦνται, μὰ ἐπιβάλλονται. Δίχως
τὴ δικὴ μας συνεργασία ἐφ εὐρίσκειται ἡ
ἀλήθεια. Γίνεται ταμπού, σύνθημα, προπαγάν-
δα, σύμβολο, πού ἀγγίζει καὶ τὸ φανατισμὸ, τὸ μίσος
ἀκόμα —ἀλήθεια, τί δουλειὰ ἔχουν ὅλα αὐτὰ μὲ τὸν
κλασικὸν διάλογο, μὲ τὴν αὐτονομία τῆς σκέψης— καὶ
ἕστερα, μὲ τὰ τεράστια μέσα ἐπικοινωνίας, μὲ τὴν βία
τοῦ μονόλογου καὶ τῆς ἐπανάληψις, γίνεται κοινὸ
κτῆμα!

Ἐξάλλου, καὶ αὐτὸς ὁ λόγος ὡς συμπόσιο, ὡς ἀγό-

ρευση, ὡς ρητορὶα ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ λειτουργία
τοῦ κοινωνικοῦ μηχανισμοῦ. Ὁ πολιτισμὸς μας, μὲ τὰ
σύγχρονα μέσα μαζικοῦ ἐπηρεασμοῦ καὶ ἐνημέρωσις,
ἐκμηδένισε σχεδὸν τὴν εὐγλωττία, τὸν ὠραῖο ἀντίλο-
γο, τὴν ἀξία τοῦ διαλόγου. Ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος ἐκ-
μηδένισε ἀπὸ τὴ ζωὴ του τὴν κινητήρια δύναμις τῆς δια-
λεκτικῆς. Δὲν τὸν ἐνδιαφέρει ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν ἄλ-
λο καὶ ἡ ζωὴ του δὲ «γίνεται μιὰ ἀμοιβαία ἀνταλλαγὴ
σ' ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης πραγματικότητος».
(Ἐφημ. «Καθημερινή», 22.1.1965).

Ἡ συνομιλία, βασικὴ ἀνθρώπινη λειτουργία, πού
στὴν ἀρχαιότητα εἶχε τὴν ἔννοια τοῦ συντροφιάσματος
οὔτε σὰν εὐχάριστη ἀπασχόλησι ὑπάρχει στὴς μέρες
μας! Ἀσκόπα θὰ ἐρευνησοῦμε νὰ
βροῦμε ἀνθρώπους νὰ «συνομιλέ-
γοντα». Ἀντίθετα συναντοῦμε, ἰδιαίτερα Ἑλλη-
νες, νὰ φωνασκοῦνε.

«Ποῖς εἶπε ὅτι οἱ Νεοἕλληνες εἶναι συζητητικοί,
ὅτι ἀγαποῦν τὸν διάλογο, ὅτι στὴν κουβέντα τους τηροῦν
τὸν κανόνα "ἕνα σου καὶ ἕνα μου". Λάθος. Τὸ πάθος
τοῦ εἶναι ὁ μονόλογος — μπροστὰ σὲ ἀκροατήριον. Πού
πρέπει νὰ σιωπαῖν. Ἡ νὰ διακόπη μὲ κραυγὲς ὅταν
διαμαρτύρεται». (Ἐφημ. «Τὸ Βῆμα», 2.9.65).

Οὔτε ὁ νοῦς οὔτε ἡ καρδιά οὔτε ἡ ἐμπιστοσύνη
οὔτε ἡ πρόθεσις τῆς ἀποδοχῆς ἔχουν θέση στοὺς διχα-
σμούς μας. Μιὰ μνησικακία καὶ μιὰ ἐπίμονη προσπά-
θεια γιὰ ἰσοπέδωσι τῆς σκέψης, γιὰ στεγαγὰ τοῦ νοη-
τικοῦ χῶρου γίνεται, σὲ ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς. Ἐνα
μονοπώλιο τῶν ἰδεῶν διαμορφώνεται μπροστὰ στὸν «ἀ-
πέραντο σκοτεινὸ καὶ ἀνεξερεύνητο πόντο», ὅπως τε-
λειώνει ἡ γνωστὴ ρῆσις τοῦ Νεύτωνα.

III. Ἀλλά καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἕνα σῶμα ἀπὸ
ἀνθρώπους πού σκέπτονται. Πού ἔχουν ἀνάγκη νὰ πλη-
σιάζουν καθημερινὰ τὴν ἀλήθεια τῆς ἱστορίας, τῆς
ἠθικῆς καὶ τῆς κατανόησις τοῦ δόγματος. Καὶ ἡ Ἐκ-
κλησία ἔχει ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιεῖ ἕνα ἐπιχωρῶ
διάλογο, ἀνάμεσα στὸν κόσμον τῆς πίστης, τῆς ὀλιγοπι-
στίας καὶ τῆς ἀπιστίας. Χρειαζέται τὴν ἐπαφή, τὴν
ἀποκάλυψι στὸν κόσμον, πού μονάχα μὲ τὸν ζωντανὸ
λόγον, τὸν διάλογον πετυχαίνεται. Μὲ τὴν ἀνανέωσι, κά-
θε φορὰ, τῶν προβλημάτων, τῶν ἀπαντήσεων καὶ τῶν
δράσεων, πού παρουσιάζονται. «Ὁ καλὸν εἶναι τὸν ἄν-
θρωπον μόνον». Αὐτό, στὴν πραγματικὴ του διάστασι
καὶ συνειδητοποίησι δὲν εἶναι τὸ σπᾶσμο τῆς μονα-
ξίας ἀπλὰ καὶ μόνο, ἀπὸ μιὰ «ἄλλη», ἀδιάφορη, ἴσως,
ἀνθρώπινη παρουσία. Ἀλλά εἶναι ἡ ἀνάγκη μιᾶς ζων-
τανῆς προσφορᾶς ἀγάπης, σκέψης, δράσεως καὶ συνο-
δοιπορίας. Εἶναι ἡ γεύσι ἐνὸς συνεχοῦς συντροφικοῦ
διαλόγου, σὲ μιὰ δυνατότητα καθη-
μερινῆς ἀνίχνευσις τῆς ἀλήθειας
καὶ τῆς πίστης, μέσα σὲ σεβασμὸ καὶ ἐμπι-
στοσύνη. (Συνεχίζεται.)

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 251 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19 τεύχους.

Ε Π Ι Κ Α Ι Ρ Α

Τῆς θεωρίας οἱ σπόνδυλοι.

9.000.000 περιμένουν τὸ θάνατο.

Η ΘΕΩΡΙΑ —δυστυχῶς— δὲν μᾶς ἀγγίξει πάντα. Ἡ γλῶσσα ὅμως τῶν ἀριθμῶν, τῶν σπονδύλων τῆς θεωρίας, τὸ $1+1=2$ ἀξίωμα ἀδιάφραστο, μᾶς συνετίζει κατὰ κανόνα.

Μερικὰ ψηφία, ὁποσδήποτε εὐγλωττα:

1) Ἑλλάδα 1971: διαζύγια 3.400, 1981: 6.350, 1985: 8.000 περίπου!

2) 1.000.000 παιδιά χάνουνε τὴ ζωὴ τους κάθε χρόνο ἀπὸ ἐλονοσία στὶς Η.Π.Α. 150.000.000 προσβάλλονται κάθε χρόνο, ἰδιαίτερα στὸν Τρίτο Κόσμο.

3) 1.000.000 παιδιά λιμοκτονοῦν ετησίως στὸ Σουδάν. 12.000.000 περίπου ἀπειλοῦνται ἀπὸ τὴν πείνα στὴν Αἰθιοπία.

4) Κάθε 5' πεθαίνουν 150 παιδιά σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο ἀπὸ πείνα. Κάθε 5' ξεοδεύονται γιὰ ἐξοπλισμούς ἀπὸ κράτη «μικρὰ μετὰ μεγάλων» 6.500.000 δολλάρια...

5) Τὸ 1935 ἐπὶ χιλίων κατοίκων: 28 γεννήσεις, τὸ 1981: 15, τὰ 1982: 14,5.

6) Στὴν Ἀγγλία γεννιοῦνται κάθε χρόνο 300 περίπου βρέφη ἀνάπηρα ἀπὸ ναρκομανεῖς γονεῖς.

Σ' ὁλόκληρο τὸν κόσμο τὰ θύματα ἀπὸ τ' ἀφροδίσια εἶναι 500.000.000 τὸ χρόνο!

7) 800.000 δραχμὲς εἶναι ἡ τιμὴ ὄχι αὐτοκινήτου ἢ ἀκινήτου. Εἶναι ἡ τιμὴ... παιδιοῦ! Τὴν παζάρεψε μαιεντήρας πὸν —εὐτυχῶς— συνελήφθη.

8) Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κολοσιαῖα ποσὰ γιὰ ἐξοπλισμούς, ξεοδεύονται ἄλλα τόσα γιὰ καλλυντικὰ καὶ τροφὲς σκύλων καὶ γάτων. Στὴ Γαλλία λ.χ. κάθε χρόνο δαπανῶνται 40.000.000 φράγκα, δηλαδὴ 800.000.000 δρχ. τὸ χρόνο! Σύμφωνα μὲ τὸ «Νουβέλ Ὁμπερδατέρ», μόνον ἓνας τοὺς τέσσερις ἰδιοκτητὲς σκύλων δίνουν στὸ ζῶο τὰ ὑπολείμματα τῶν οικογενειακῶν γευμάτων...

9) Ἀπομένει νὰ δώσουμε ἀριθμούς γιὰ τὴν ἀρρώστια τοῦ αἰῶνα, τὸ φοβερὸ AIDS. Σ' ἓνα ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τεύχη τοῦ «Ἐφημερίου».

Σχόλιον... οὐδέν!

ΤΑ ΑΡΧΙΚΑ τοῦ ὀργανισμοῦ Ἀφρικανικῆς ἐνόητας σὶν ὁποῖο συμμετέχουν 53 χώρες εἶναι ΟΥΑ. Ὁ ΟΥΑ γιόρτασε φέτος τὴν 22η ἐπέτειο ἀπὸ τὴ οὐσίασὶ του. Μὲ τὴν εὐκαιρία ὁ γεν. γραμματεὺς του κ. Πῆτερ Ο' Νου ἔκαμε ἔκκληση ἀπὸ τὴν Ἄντις Ἀμπέμπα τοὺς ἀφρικανικοὺς λαοὺς γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ἀσιτίας.

500.000.000 οἱ ἀπεδέκτες τοῦ μηνύματος, κλήθηκαν νὰ προσφέρουν ἀπὸ τὸ ὑστέρημά τους —εἶναι γνωστὴ ἡ τραγικὴ βιοτικὴ κατάσταση τῶν μαύρων— γιὰ τὴ σωτηρία καὶ ἐπιβίωση συνανθρώπων πὸν λιμοκτονοῦν.

Στὴν Αἰθιοπία λ.χ. ἀπὸ τὰ 41 ἑκατομμύρια τὰ 9 ἑκατομμύρια θρῖσκονται στὶς ἀρπάγες τοῦ θανάτου. Καὶ σ' ἄλλες 34 χώρες τῆς μαύρης ἡπείρου ὑπάρχει κολοσιαῖο πρόβλημα.

Τὸ μήνυμα τοῦ κ. Πῆτερ Ο' Νου εἶχε εὐρεία ἀπήχηση τοὺς ἀναξιοπαθοῦντες πὸν πρόσφεραν ὅ,τι εἶχαν (ἀκριβέστερα ὅ,τι δὲν εἶχαν). Τὸ «ὀλίπειο τῆς χήρας», πὸν ἐκθίασε ὁ Χριστός!

—Μήπως ἡ ἀνθήση τοῦ Εὐαγγελίου συνετελεῖται ἤδη στὶς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τῆς ταλαίπωρης Ἀφρικῆς;

—Μήπως Ἱεραποστολὴ γίνεται καὶ ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τὰ ἐδῶ;

Αἷμα καὶ λουλούδια.

ΠΑΡΗΓΟΡΟ ὑψώνεται τὸ λάβαρο τῆς ἐλπίδας ἀπὸ τὸ Ζευγολατιὸ Κορινθίας. Μᾶς πληροφορεῖ ὁ τοπικὸς Τύπος ὅτι ἡ ἐκεῖ ἀδελφότητα κατέθεσε στὴν «Τράπεζα Αἵματος» περισσότερο ἀπὸ 200 κιλὰ αἷμα πὸν διαθέτει —φυσικὰ δωρεὰν— σ' ὅποιον χρειάζεται.

Ἀκολουθοῦν τὸ παράδειγμα τοῦ μεγαλύτερου αἱμοδότη τοῦ κόσμου πὸν ἀπ' τὸ ἰκρίωμα τοῦ Γολγοθᾶ ἔδωσε τὸ αἷμα Του στὶς μαραμένες φλέβες τῆς ἀνθρωπότητας, (λύτρον ἀντὶ πολλῶν).

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτό: Ἐπινόησαν καὶ τὴν «Τράπεζα Ἀνθρώπων», στὴν ὁποία οἱ τεθλιμμένοι συγγενεῖς καταθέτουν τὸ ἀντίτιμο τῶν λουλουδιῶν σὲ κηδεῖες καὶ μνημόσυνα, ἀντὶ τῶν πολυδάπανων στεφάνων. Τὰ ποσὰ —σημαντικὰ ὁποσδήποτε— διατίθενται σὲ ἀναξιοπαθοῦντες.

Μπρόδο τους!